

Solveig Nes

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige
universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for design

Solveig Nes

*"Dialækta våres kainn beskrives
som trøndersk, bare sivilisert da"*

En sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom
på Sunndalsøra

Mai 2019

Kunnskap for en bedre verden

*"Dialækta våres kainn beskrives som
trøndersk, bare sivilisert da"*

En sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom på Sunndalsøra

Solveig Nes

Masteroppgave i nordisk språkvitenskap/lektor

Innlevert: Mai 2019

Hovedveileder: Brit Mæhlum

Medveileder: Tor Erik Jenstad

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Sammendrag

Denne studien ser på språklige forhold blant et utvalg ungdommer i Sunndal kommune. Jeg fokuserer både på informantenes konkrete språklige realiseringer og deres tanker og holdninger til talemålet på stedet. Sunndal er et tettsted på Nordmøre i Møre og Romsdal, ca. 20 mil sørøst fra Trondheim. Kommunen er kanskje mest kjent for sitt store aluminiumsverk, Hydro Aluminium, som ligger på Sunndalsøra.

Det empiriske grunnlaget for studien er basert på 58 spørreskjemaer og 7 dybdeintervjuer med ungdom i alderen 17-20 år. Fokuset ligger på ungdommene som er bosatt i sentrumsområdet Sunndalsøra, men jeg har også inkludert informanter fra bygdeområdene i kommunen. Jeg opererer derfor med termene *hoved-* og *sekundærinformanter* for å holde disse adskilt i analysen. Feltarbeidet ble gjennomført våren og høsten 2018 ved Sunndal videregående skole.

I analysen fokuserer jeg på seks utvalgte språklige variabler. Disse variablene sammenligner jeg med resultatene i språkforsker Tor Erik Jenstads (1983) hovedfagsavhandling om talemålet til ungdom på Sunndalsøra på 1980-tallet. Resultatene viser at modifiserte former ofte får innpass fremfor formene som var mest fremtredende for 40 år siden, men samtidig holder enkelte språktrekk seg stabile. I materialet fremkommer det at informantene uttrykker stolthet over talemålet sitt, og mange mener at sunndalsdialekta har likhetstrekk med trøndersk.

Avslutningsvis trekker jeg fram nivelleringsprosesser som mulige forklaringer på at modifiserte former virker til å få innpass. Jeg fokuserer spesielt på trondheimsmålet som påvirkningskraft for talemålsendringene på Sunndalsøra de siste 40 årene, og betydningen av lokal identitet.

Forord

Arbeidet med denne masteroppgaven har vært årsak til både glede og frustrasjon, og det er derfor med blandede følelser at jeg leverer den fra meg. I prosessen er det flere mennesker som har vært spesielt viktig for meg, og som derfor fortjener en takk.

Tusen takk til...

...professor Brit Mæhlum og språkforsker Tor Erik Jenstad for god og grundig veiledning i arbeidet med denne studien.

...informantene mine, som har vist engasjement og åpenhet.

...Sunndal videregående skole for å slippe meg til i en travel skolehverdag.

...gjengen i den sosiolingvistiske lesegruppa for gode tilbakemeldinger og trivelige lunsjpauser.

...Mimmi Nguyen, som har hjulpet meg med korrekturlesing og gitt gode råd.

...samboer Håkon for «motivasjonsprekener» og gode klapp på skuldra.

...mor for nystekte vafler og omsorg i travle perioder.

Trondheim, 13.05.19
Solveig Nes

Innhold

1. Innledning	2
1.1 Motivasjon	2
1.2 Problemformulering	3
1.3 Begrepsavklaring	3
1.4 Transkribering	3
2. Sunndal – vill og vakker	5
2.1 Geografi	5
2.2 Befolkning	6
2.3 Fra jordbruk- til industrikommune	6
2.4 Dagens næringsliv	8
2.5 Språksamfunnet	8
2.5.1 Jamvekt og apokope	8
2.5.2 Palatalisering	9
2.5.3 Diftongering og monoftongering	9
2.5.4 Presens av svake a-verb	9
2.5.5 Personlige pronomener	9
2.5.6 Nektingsadverb	10
3. Tidligere forskning	11
3.1 Jenstad (1983): <i>Eit nytt sentrumsmål veks fram. Drag frå talemålet til ungdom på Sunndalsøra</i>	11
3.2 Stomsvik (2018): <i>Dæm aMer gamraste dæm preka værtfaλλ bræiar eηη ka e jær. En sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Tingvoll</i>	12
3.3 Fivelstad (2012): <i>Det e nå bærre gøittj at dæm tykkje det e litt toile: Ein sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Rindal</i>	13
3.4 Settemsdal (1999): <i>Endringar i talemålet på Aure sentrum. Generasjonsskilnader og regionaliseringstendensar i eit bygdemål på Nordmøre</i>	14
3.5 Hårstad (2004): <i>Ikke så typisk trøndersk. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Oppdal</i>	14
4. Metode	16
4.1 Valg av metode	16
4.2 Valg av informanter	17
4.3 Datainnsamling	17
4.4.1 Utdfordringer knyttet til datainnsamling	19
5. Analyse	22
5.1 Spørreskjemaundersøkelsen	22
5.1.1 Hva kjennetegner talemålet på Sunndalsøra?	23
5.1.2 Lokale dialektforskjeller i Sunndal	23
5.1.3 Kommentarer til talemålet	23

5.1.4 Språklige justeringer i ulike sosiale kontekster	24
5.2 Informantportretter av hovedinformantene	25
5.2.1 «Stian»	25
5.2.2 «Sondre»	30
5.2.3 «Stine»	34
5.2.4 «Sofie»	38
5.2.5 Oppsummering av hovedinformantenes språktrekk	42
5.3 Informantportretter av sekundærinformantene	46
5.3.1 «Bjørn»	46
5.3.2 «Berit»	47
5.3.3 «Beate»	48
6. Drøfting	50
6.2 Nivelleringsendringer på Sunndalsøra	50
6.2.1 Standard og prestisje	51
7. Avslutning	54
Litteraturliste	55
Vedlegg 1: Oversikt over belegg fra dybdeintervjuene.....	57
Vedlegg 2: Intervjuguide	69
Vedlegg 3: Samtykkeskjema.....	70
Vedlegg 4: Masteroppgavens relevans for lektoryrket	72

DEL 1: INTRODUKSJON

1. Innledning

I denne studien undersøker jeg talemålet til en gruppe ungdommer i Sunndal kommune, hvor hovedfokuset ligger på talemålet på selve Sunndalsøra sentrum. Med bakgrunn i 58 spørreskjemaer og 7 dybdeintervjuer forsøker jeg å finne ut i hvilken grad ungdomsgenerasjonen på stedet holder tradisjonelle språktrekk ved like, og hvordan mer modifiserte former får innpass. På grunnlag av datamaterialet fokuserer jeg på informantenes språklige realiseringer, i tillegg til å se på hvilke tanker og holdninger de har til talemålet i kommunen.

Jeg analyserer materialet både kvantitativt og kvalitativt, og forsøker å sette resultatene inn i en teoretisk sammenheng. Materialet som blir presentert, består av en spørreskjemaundersøkelse, i tillegg til to informantgrupper, som jeg omtaler som henholdsvis hoved- og sekundærinformanter. De fire hovedinformantene bor på Sunndalsøra, og er gruppen som får mest oppmerksomhet. De tre sekundærinformantene, som er bosatt i bygdeområdene i Sunndal, blir hovedsakelig brukt til å se resultatene i et større perspektiv. Videre forsøker jeg å se materialet mitt i sammenheng med tidligere forskning, med spesielt vekt på en tidligere talemålsundersøkelse i Sunndal.

1.1 Motivasjon

At jeg skulle skrive masteravhandlingen min innen sosiolingvistik, har ligget i kortene helt siden oppstarten av lektorutdanningen i nordisk ved NTNU. Jeg har alltid vært interessert i språk, og spesielt i mekanismene som gjør at vi mennesker ytrer oss slik vi gjør. Da jeg tok emnet NORD1106 Språkhistorie og talemål, høsten 2013, fikk jeg dypere innsikt i temaer som jeg selv husker at jeg spekulerte mye på i oppveksten. Jeg har vokst opp i utkanten av Sunndal kommune, og har alltid hatt et mer utpreget utkantmål enn mine venner og klassekamerater fra Sunndalsøra. Slik ble jeg tidlig klar over at ulike måter å ordlegge seg på ofte medfører bemerkninger i positiv og negativ retning, selv når forskjellene ikke er nevneverdig store. Med årene har jeg, delvis ubevisst, derfor operert med ulike språklige register i møte med ulike mennesker, noe jeg etterhvert har blitt mer klar over og synes er interessant. Hvorfor *justerer* vi måten vi snakker på, og hvorfor virker enkelte talemål å ha større gjennomslagskraft og makt enn andre?

På bakgrunn av dette følte det naturlig for meg å gjennomføre en sosiolingvistisk studie av talemålet på Sunndalsøra. I tillegg har jeg vært i den heldige situasjonen at språkforsker Tor Erik Jenstad på 1980-tallet skrev hovedfagsoppgaven sin om nettopp talemålet til ungdommen på stedet. I denne avhandlingen undersøker han hvordan talemålssituasjonen til ungdommene har utviklet seg etter den omfattende industriutbygginga i Sunndal på midten av 1900-tallet, en prosess som også medførte store forandringer for talemålet på stedet. Jenstads studie har derfor vært sentral for meg i arbeidet med denne masteroppgaven. For det første har den gitt meg et nyttig utgangspunkt å støtte meg til. For det andre dannes et grunnlag for å kunne sammenligne mine funn med hans resultater, og slik se talemålssituasjonen til ungdom på Sunndalsøra i dag i et utviklingsperspektiv.

1.2 Problemformulering

Som jeg har nevnt, vil jeg se på datamaterialet både kvalitativt og kvantitativt. Jeg vil altså se spesifikt på informantenes språklige realiseringer av bestemte språktrekk, for slik å danne meg et bilde av hvilke former som får innpass. I tillegg vil jeg se på hvilke tanker og holdninger de har til egen dialekt. Til sist har jeg forsøkt å sette språktendensene fra materialet i sammenheng med tidligere språkforskning i området, med vekt på Tor Erik Jenstads undersøkelse av talemålet i 1983. Problemformuleringen er altså:

1) *Hva karakteriserer talemålet til informantene, og hvilke tanker og holdninger har de til talemål i Sunndal?*

2) *Hvordan har talemålet til ungdom i Sunndal forandret seg siden 1980-tallet?*

1.3 Begrepsavklaring

Som jeg snart skal gå nærmere inn på, har Sunndal en historie som medførte store omveltninger for talemålet. Selv om denne språkendringen i dag har stabilisert seg, ser jeg behovet for å redegjøre kort for de ulike dialektvariasjonene jeg omtaler i denne oppgaven. *Det tradisjonelle sunndalsmålet* viser til det «opprinnelige» talemålet i Sunndal. Dette var så og si eneste variant i kommunen frem til utbygginga av Hydro Aluminium på midten av 1900-tallet. Etter industriutbygginga ble det tradisjonelle talemålet imidlertid sterkt svekket på grunn av innflytting og stor språkkontakt, noe som resulterte i det jeg har valgt å omtale som et *øramål*, som representerer et slags modifisert sentrumsmål. I analysen er det hovedsakelig variasjoner av øramålet som vektlegges, og jeg har i denne sammenheng operert med termene *tradisjonelt-* og *modifisert øramål*. Talemålet i Sunndal anno 1983 representerer altså det tradisjonelle øramålet, og språktrekk som *ikke* sammenfaller med dette utgangspunktet, regner jeg i det som følger som modifiseringer.

1.4 Transkribering

Under transkriberinga av dybdeintervjuene, og ved gjengivning av språklige realiseringer, har jeg brukt et forenklet IPA-system (International Phonetic Alphabet). Jeg har med andre ord ikke fulgt IPA-systemet slavisk med den hensikt å gjøre materialet mitt tilgjengelig for folk uten språkvitenskapelig bakgrunn. Jeg har for eksempel ikke brukt lengdetegnet [:] for å markere lang vokal og konsonant. Der hvor det er dobbel konsonant, har jeg skrevet dobbeltkonsonant med latinske bokstaver. Ved cirkumfleks bruker jeg tegnet [˘]. I tabellen under har jeg satt opp en oversikt over de konsonantene som har blitt markert med IPA-lydskrift:

Lydlige trekk	IPA-tegn	Eksempel på framstilling
Palatal nasal	<i>ɲ</i>	<i>/maɲɲ/</i> (mann)
Velar nasal	<i>ŋ</i>	<i>/saŋ/</i> (sang)
Retrofleks nasal	<i>ŋ̠</i>	<i>/baŋ̠/</i> (barn)
Stemt palatal lateral	<i>ɬ</i>	<i>/baɬɬ/</i> (ball)
Ustemt palatal plosiv	<i>ç</i>	<i>/çɛpp/</i> (kjepp)
Ustemt postalveolar frikativ	<i>ʃ</i>	<i>/ʃære/</i> (skjære)
Tjukk l	<i>ɾ</i>	<i>/daɾ/</i> (dal)
Stemt retrofleks lateral approksimant	<i>ɭ</i>	<i>/æɭi/</i> (ærlig)
Ustemt palatal plosiv	<i>c</i>	<i>/icc/</i> (trøndersk ikke)

Tabell 1: Oversikt over IPA-tegn

Ved vektlegging av det lingvistiske aspektet ved de språklige realiseringene, har jeg brukt IPA-markeringen // rundt sitatet. Dersom det er meningsinnholdet i utsagnet som vektlegges, har jeg brukt normalortografi og hermetegn rundt sitatet.

I presentasjonen av datamaterialet, både fra spørreundersøkelsen og dybdeintervjuene, har jeg regnet ut en del prosenter som viser fordelingen av ulikt slag. Beleggene fra dybdeintervjuene har ikke alle blitt gjengitt i teksten, men en fullstendig oversikt over forekomstene finnes i tabeller i vedlegg 1.

2. Sunndal – vill og vakker

I dette kapittelet gir jeg en presentasjon av Sunndals geografi, demografi, næringsliv og historie. Historisk har jeg valgt å vektlegge utbygginga av Hydro Aluminium og språkutviklingen på 1900-tallet.

2.1 Geografi

Sunndal kommune ligger mellom fjord og fjell på Indre Nordmøre. Kommunen grenser til Tingvoll og Surnadal i nord, Oppdal i øst, Lesja i sør og Nesset i vest. Med et areal på 1700 km² er Sunndal den største kommunen i Møre og Romsdal, og kan deles inn i følgende delområder: Sunndal (områdene i dalen mot Oppdal), Sunndalsøra (sentrum), Øksendal og Ålvundeid/Ålvundfjord. Sunndal byr på natur som ofte blir omtalt som «vill og vakker». Med sine bratte fjellsider mellom 1500-2000 moh., flere dalfører og dype fjorder, tiltrekker tettstedet seg gjerne turglade turister. Mest kjent er kanskje Innerdalen, som ofte blir regnet som en av Norges vakreste daler. I sørøst ligger Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark, der de tilknyttede landskapsvernområdene Eikesdalen og Åmotan/Grøvudalen ligger helt eller delvis i Sunndalen. Hele 65 % av kommunens landareal ligger på mer enn 900 moh. (Thorsnæs, 2018a).

Figur 1: Kart over Sunndal.

2.2 Befolkning

Per 2017 var befolkningstallet i Sunndal kommune 7 119 (Thorsnæs, 2018a). Bosetningen strekker seg fra selve Sunndalen, til Øksendalen og eidet over fra Sunndalsfjorden til Ålvundfjorden. Konsentrasjonen er høyest i Sunndalsøra sentrum, der det i 2016 var 4064 innbyggere (Thorsnæs, 2018b).

2.3 Fra jordbruk- til industrikommune

Norge opplevde som kjent en kraftig endring i samfunnslivet på grunn av 1900-tallets økende industrialisering. Fra gammelt av var Sunndal en jordbrukskommune basert på selvberging. Rundt midten av 1800-tallet bodde ca. 155 mennesker på Sunndalsøra. Mange av disse var husmenn uten jord, mens en andel livnærte seg som håndverkere eller handelsmenn (Kamsvåg & Innvik, 1993:7). Samtidig skjedde det store ting ute i den store verden; industrialiseringa medførte en omveltende endring i både næringsliv og produksjon. Håndverk og muskelkraft skulle erstattes av fabrikkproduksjon og maskinkraft, noe Sunndal etterhvert skulle få erfare, da med grunnlag i den voksende etterspørselen etter aluminium og kommunens gunstige forhold for vannkraft. Sunndal ble dermed en del av den generelle industrialiseringsutviklinga i Norge. Andre tilfeller finner vi blant annet i Høyanger, der den samme interessen for kraftutbygging og industrialisering startet allerede på 1890-tallet (ibid.:8).

I 1906 ble fallrettighetene til Aura i Eikesdalen kjøpt opp av Ragnvald Blakstad. Et par år senere opprettet han Blakstad A/S med den hensikt å utnytte kraftressursene til industriutbygging i Sunndal og Nesset. Dermed var det hele i gang, og i 1913 kom anleggsarbeiderne. Man anslår at mellom 1500 og 2500 mann deltok i arbeidet med industriutbygginga. Sunndalsøra opplevde stor befolkningsvekst i 1913 med rundt 3500 innflyttere, noe som førte til store endringer for det ellers stille sunndalssamfunnet (ibid.:10). Dette skulle imidlertid vise seg å være kortvarig; allerede i 1914, med utbruddet av verdenskrigen, ble utbygginga av Aura-anlegget kraftig redusert og anleggsarbeiderne dro fra Sunndalsøra. Fra 1500-2500 anleggsarbeidere ble de nå kun et par hundre mann som fortsatte utbyggingen i et langt roligere tempo (ibid.:10). I 1920 var befolkningstallet 250 (Jenstad, 1983:33). Det ble gjort et par forsøk på å gjenoppta arbeidet på Aura-anlegget i mellomkrigstiden, men på grunn av den økonomiske verdenskrise på 1920-tallet ble det få resultater av forsøkene. Ikke før i 1950-årene skjedde den store utbygginga av aluminiumsverket og folketallet skjøt dermed fart. I årene mellom 1954-1956 kom det 7-800 nye mennesker til Sunndal hvert år. Økningen fortsatte utover mot 1970-årene, men eksakte befolkningstall varierer noe fra kilde til kilde. Ifølge Jenstad (1983:33) beveget folketallet seg opp mot 5000 i 1970, mens Kamsvåg & Innvik (1993:79) oppgir i overkant av 8000 personer i kommunen. Året 1970 markerer en topp i befolkningstallet, da det i ettertiden ble mer stabilt. Hovedvekten av de som flyttet til Sunndal, bosatte seg på Sunndalsøra. Omtrent samtidig ble bygdene Øksendal og Ålvundfjord innlemmet i kommunen (ibid.:79)

Tor Erik Jenstad (1983:41) viser i en tabell hvor innflytterne til Sunndalsøra kom fra. Tallene er tatt fra Odin Hals' hovedoppgave *Fra bondebygd til industrisamfunn* (1976), og ser slik ut:

	1954-59		1960-68	
	Absolutte tall	Prosent	Absolutte tall	Prosent
Møre og Romsdal (inkl.Sunndal)	1460	76	1280	87
Trøndelag	305	16	112	8
Sør- og Vestlandet	66	3,5	31	2
Østlandet	50	2,5	28	2
Nord-Norge	16	0,8	4	0,2
Utlandet	16	0,8	16	1

Tabell 2: Oversikt over innflytting til Sunndalsøra i perioden 1954-1968.

Som vi ser av tabellen, kom de fleste fra Møre og Romsdal, og spesielt fra nabokommunene til Sunndal. Nordmøre generelt, pluss indre deler av Romsdalen var på denne tiden preget av mangel på arbeidsplasser, og et aluminiumsverk på Sunndalsøra ble derfor redningen for mange. Videre var også Trøndelag høyt representert blant innflytterne, der spesielt oppdalingene utgjorde en stor andel (Kamsvåg & Innvik, 1993:80). I kategorien «Sør- og Vestlandet» regner Jenstad (1983:41) med at en stor andel kom fra Sogn og Fjordane, spesielt Høyanger og Stongfjord. De sistnevnte kom dermed fra steder der industritradisjonen allerede var sterk, og disse tok med seg viktig kunnskap for sunndalingene.

Det finnes ikke gode nok tall som kan belyse en påstand som i perioder har blitt framsatt om forholdet mellom posisjon ved Sunndal Verk og geografisk opprinnelse, men samtidig kan det være noe sannhet i disse påstandene. Ifølge disse påstandene var østlendinger og trøndere, som gjerne kom fra Oslo og Trondheim, de med leder- og øverste funksjonærstilling. Formenn og andre arbeidsledere var gjerne fra Vestlandet, da spesielt Høyanger og Stongfjorden, mens mange av de vanlige arbeiderne var nordmøringer. Dette *kan* være sannsynlig med tanke på at utdanningsnivå har en tendens til å avhenge av bosted; de som bor i byen, vil ha mer erfaring med industri og lettere tilgang til å ta høyere utdanning enn de som bor på landsbygda (Kamsvåg & Innvik, 1993:81). Det samme gjelder vestlendingene og formannsstillingene; det er naturlig at de med industrierfaring fikk disse posisjonene. Samtidig er det viktig å understreke at trøndere og østlendinger ikke var alene om lederstillingene ved Sunndal verk, og at påstandene slik sett ikke kan dokumenteres (ibid.:82). Mer tydelig kan man se sammenheng mellom posisjon ved Verket og boplassering på Sunndalsøra. Det var gjerne slik at de med de høyeste stillingene og lønningene bodde i de mest velstående husene. Etterhvert som nyere hus ble ferdigstilt, flyttet de sistnevnte inn i disse, og da kunne de i lavere sosialgrupper overta de eldre husene. De som representerte de midtre lagene, også kalt sosialgruppe 3, fikk ofte tildelt 2- og 4-mannsboliger. De nederste sosialgruppene derimot, bodde som regel i små leiligheter i store murblokker (ibid.:82).

2.4 Dagens næringsliv

Tall fra 2016 viser at industrinæringen fortsatt er viktig i Sunndal, da den står for 29% av arbeidsplassene i kommunen. Tallet blir 40% hvis man medregner bygge- og anleggsvirksomhet og kraft- og vannforsyning/renovasjon. Hydro Aluminium er med andre ord fortsatt den dominerende bedriften på stedet med et produksjonsanlegg som er Europas største. Videre sørger verkstedsnæringen for 19% av arbeidsplassene. Utenfor Sunndalsøra sentrum er jordbruk godt representert, der husdyrhold og dyrking av korn er det mest vanlige. På grunn av sine bratte fjellsider og muligheter for vannkraft, er Sunndal den største kraftkommunen i Møre og Romsdal. Naturen sørger også for en del turisttrafikk som har resultert i flere turistattraksjoner som fungerer som en viktig næring for flere av beboerne (Thorsnæs, 2018a).

2.5 Språksamfunnet

Med industriutbygging og stor tilflytning på Sunndalsøra var det ikke bare yrkes- og samfunnsliv som opplevde en kraftig forandring. Det tradisjonelle sunndalsmålet fikk også konkurranse med den språklige påvirkningen innflytterne førte med seg, og talemålet ble dermed noe ganske annet enn før Hydro Aluminiums dager. Dette «nye» talemålet, omtalt som *øramål*, er i dag brukt i Sunndal sammen med det tradisjonelle sunndalsmålet. Jeg har i det som følger, gjort rede for hva som kjennetegner det tradisjonelle sunndalsmålet og *øramålet*. I utvelgelsen av språktrekk har jeg fokusert på det som er mest relevant for min egen analyse av talemålet i dag. Mer detaljert vil dette si pronomener, nektingsadverb, jamvekt og apokope av infinitivsformer, palatalisering av dentaler i trykktung stilling, diftongen *ei* og presens av svake *a*-verb.

I norsk dialektologi blir Nordmøre tradisjonelt plassert inn i det trønderske språkområdet, som videre deles inn i inntrøndersk og uttrøndersk (Mæhlum & Røyneland, 2012:37). Inntrøndersk omfatter områdene i de indre bygdene sør i Trøndelag, som Røros, Tydal og Oppdal. Tilhørende det inntrønderske språkområdet er også distriktet rundt den indre delen av Trondheimsfjorden, bortsett fra Trondheim by, i tillegg til de indre strøkene nordover i Trøndelag. Nordmørsdialektene tilhører det uttrønderske språkområdet, sammen med områdene i de ytre bygdene sør for Trondheimsfjorden, Trondheim by og deretter kyststrøkene opp mot Nordland (ibid.:81-82).

2.5.1 Jamvekt og apokope

Det tradisjonelle sunndalsmålet har jamvekt og apokope, der apokopen gjerne medfølger cirkumfleks. Enkelte leksem får imidlertid *e*-endelse istedet for apokope. Slik får infinitivord både *-a*, *-e* eller ingen endelse, som i for eksempel disse infinitivordene: */baka/*, */søçe/* og */skriv/*. Samme fordeling av endelsesvokaler skjer med svake hunkjønnsord: */håso/*, */çerçe/* og */kråkk/* (Jenstad, 1983:15). Det er lite bruk av full jamning i dette målet, men det finnes unntaksvis i ord som */vara/*, */myçcy/* og */nava/* (ibid.:16).

Jamvektsprinsippet står noe svakere i *øramålet*. Ved hunkjønnsord veksles det gjerne mellom *a*-endelse og *e*-endelse, som for eksempel ved substantivet */haga/* og */hage/* (ibid.:61). En tilsvarende veksling gjelder også delvis ved infinitivord, i tillegg til bruk av apokope (ibid.:61-62). Jamvektsprinsippet er minst synlig ved svake hunkjønnsord, hvor Jenstad (ibid.:64) på 1980-tallet spekulerte i om en fullstendig overgang til *e*-endelse var tilfellet. I så fall innebærer dette en overgang fra eksempelvis */støgu/* til */stue/*. Ord som

tidligere har blitt apokopert i det tradisjonelle sunndalsmålet, mangler dette i øramålet. Blant annet ser vi dette ved substantivet /rêbb/ - /ribbe/ (ibid.:64-65).

2.5.2 Palatalisering

Palatalisering av velarer i innlyd står svakere i øramålet enn i det tradisjonelle sunndalsmålet, men er å finne i begge målene (ibid.:65). Det er altså snakk om en veksling *med* og *uten* palatal velar, som i eksempelvis /tɛŋçə/ - /tæŋkə/.

Ved dentaler har det tradisjonelle sunndalsmålet og øramålet palatal uttale, både i trykklett- og trykk tung stilling. En tendens til avpalatalisering kan likevel gjøre seg gjeldende i øramålet, noe jeg vil komme tilbake til i analysen (kap.5.2). Det må imidlertid nevnes at det tradisjonelle sunndalsmålet *ikke* har palatal nasal ved *n* pluss annen dental (*nt*, *nd*, *ns*), noe øramålet derimot *har* (ibid.:67). Vi ser denne ulikheten ved blant annet /dans/ og /dɔns/.

2.5.3 Diftongering og monoftongering

På tradisjonelt sunndalsmål er det vanlig med diftong ved de norrøne diftongene *øy*, *ei* og *au*. Dette skiller sunndalsmålet fra andre nordmørsmål. Hos eldre blir *ei*-diftongen vanligvis realisert halvåpen vokal mellom *e* og *æ*. Dette er i mindre grad å finne hos yngre språkbrukere i hele kommunen, da disse har en mer tydelig diftongisk lyd (ibid.:17). I enkelte deler av kommunen, blant annet på Ålvundeid og i Ålvundfjord, er det opprinnelig bruk av monoftong hvor øramålet har diftong.

2.5.4 Presens av svake a-verb

Tradisjonelt har talemålet i Sunndal *a*-endelse ved svake *a*-verb i presens, og dette gjelder det tradisjonelle sunndalsmålet og i stor grad øramålet (ibid.: 80). Dette kommer til syne i for eksempel /kasta/ og /tara/. Innen denne variabelen må man imidlertid regne med variasjon mellom *a*-endelse og *e*-endelse, noe jeg vil komme nærmere inn på i kapittel 5.2.

2.5.5 Personlige pronomer

Det tradisjonelle sunndalsmålet og øramålet har stort sett like former ved bruk av personlige pronomer. Ulikheter forekommer imidlertid i 1.person entall og flertall. Her har det tradisjonelle sunndalsmålet formene /i/ og /åss/, mens øramålet har /e/ og /vi/. I tillegg ser vi i tradisjonelt sunndalsmål dativformene /håno/, /hæno/, /no/, /hæna/ og /na/ ved objektsposisjon i 3. person entall, noe øramålet mangler. I den følgende tabellen ligger en oversikt over alle personlige pronomer:

Oversikt over personlige pronomer		Tradisjonelt sunndalsmål		Øramål	
		Subjekt	Objekt	Subjekt	Objekt
Entall	1.person	<i>i</i>	<i>me</i>	<i>e</i>	<i>me</i>
	2.person	<i>du</i>	<i>de</i>	<i>du</i>	<i>de</i>
	3.person	<i>hann</i> <i>ho</i> <i>de</i>	<i>håno/hæno/no</i> <i>hæna/na</i> <i>de</i>	<i>hann</i> <i>ho</i> <i>de</i>	<i>hann</i> <i>ho</i> <i>de</i>
Flertall	1.person	<i>åss</i>	<i>åss</i>	<i>vi</i>	<i>åss</i>
	2.person	<i>dåkko</i>	<i>dåkko</i>	<i>dåkk/dåkker</i>	<i>dåkk/dåkker</i>
	3.person	<i>dæm</i>	<i>dæm</i>	<i>dæm</i>	<i>dæm</i>

Tabell 3: Oversikt over personlige pronomer i det tradisjonelle sunndalsmålet og øramålet.

Ved eiendomspronomenene får entalls- og flertallsformer lik bøyning. Det gjelder både i det tradisjonelle sunndalsmålet og i øramålet. Det vil si at det eksempelvis sies både */biln min/* og */bilɔŋ min/*. Det som skiller det tradisjonelle sunndalsmålet fra øramålet ved eiendomspronomenene, er at det tradisjonelle målet har uttale med palatal nasal, som i */miŋ/*, mens øramålet har dental uttale (Jenstad, 1983: 93).

Videre har begge målene en variant av de demonstrative pronomenene, der formene */na/*, */ta/* og */sa/* brukes for bokmålsformene *den*, *det* og *dem* (ibid.).

2.5.6 Nektingsadverb

I store deler av det nordmørske området er nektingsadverbet */iççe/* mest fremtredende. Dette gjelder også Sunndal, men i tillegg til */iççe/* kan den modifiserte formen */ikke/* også være tilstede blant enkelte. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 5.2.

3. Tidligere forskning

I denne delen ønsker jeg å gi et overblikk over dialektforskning som har blitt gjort i regionen omkring Sunndal, og som jeg mener kan ha overføringsverdi til min undersøkelse. Som tidligere omtalt har Sunndal allerede vært under lupen for dialektforskning i Jenstad (1983), og denne undersøkelsen har dermed fått mest oppmerksomhet i det som følger. Videre har jeg inkludert fire andre studier: Stomsvik (2018) fra Tingvoll, Fivelstad (2012) fra Rindal, Settemsdal (1999) fra Aure og Hårstad (2004) fra Oppdal. Jeg har kun gitt et overordnet sammendrag av disse undersøkelsene.

3.1 Jenstad (1983): *Eit nytt sentrumsmål veks fram. Drag frå talemålet til ungdom på Sunndalsøra*

Industriutbygginga, og den påfølgende språkkontakten mellom ulike geografiske språkbrukere, medførte som tidligere omtalt en endring i talemålet i Sunndal (jf. kap. 2). Dette er bakteppet for Tor Erik Jenstads (1983) hovedoppgave innen dialektologi, der han undersøker om det på 1980-tallet har utviklet seg en slags *øradialekt* blant ungdommene på stedet. Han undersøker også hva som eventuelt karakteriserer dette talemålet og hvilken påvirkning som ligger bak de formene som har fått innpass (Jenstad, 1983:9). Datamaterialet består av 15 intervju og 16 spørreskjema, der informantene er i alderen 16-30 år og oppvokst på Sunndalsøra.

Språkendringene synliggjorde seg særlig innen pronomenbruken hos ungdommene. Fra den tradisjonelle formen med /i/ i 1.person entall tok flertallet av informantene i bruk «standardformen» på indre Nordmøre med /e/. Standardformer hadde også fått innpass i 1.person flertall, med formen /vi/, fremfor den tradisjonelle formen /åss/. I 2.person flertall varierte formene mye, og Jenstad kunne ikke finne noen klar utviklingstendens. Formene det varierte mellom var hovedsakelig /dåkk/, /dåkker/ og /dåkko/, der den sistnevnte kommer fra det tradisjonelle sunndalsmålet. Når det gjaldt eiendomspronomenene, har disse opprinnelig blitt uttalt med palatal nasal. Her hadde ungdommene på Sunndalsøra i stedet sterk bruk av dentalformer tidlig på 1980-tallet. Tradisjonell bruk av demonstrative pronomen, med /na/, /ta/ og /sa/ viste seg å fortsatt stå sterkt. Kun én av informantene benyttet modifisert form ved /depp/ og /de/ (ibid.:92-93).

Sunndalsmålet har opprinnelig jamvektsprinsipp i infinitiv, pluss i svake hunkjønn og hankjønn. Resultatene viste at dette prinsippet var godt representert i infinitiv, men Jenstad fant også eksempler på e-endelse eller apokope i de undersøkte orda. I hankjønnsord var resultatet noe mer variabelt. Her var det kun enkelte ord, for eksempel /haga/ og /maga/, som fikk a-endelse. I de resterende undersøkte ordene sto e-endelsen sterkere (ibid.:61). I svake hunkjønn sto jamvektsprinsippet svakest. Jenstad viser blant annet dette ved det svake hunkjønnsordet «flue», hvor kun én av informantene benyttet den tradisjonelle uttalen /fʌøgu/. De resterende hadde enten e-endelse (/fʌue/) eller apokope (/fʌû/) (ibid.:64).

Videre viste undersøkelsen en tendens til avpalatalisering blant ungdommene. Denne tendensen var imidlertid ikke gjennomført, og hos en del fantes det stor variasjon (ibid.:65). Et interessant funn i denne sammenhengen var at der det tradisjonelle sunndalsmålet *ikke* har palatal nasal, hadde informantene fra Sunndalsøra derimot dette.

Dette gjelder ord som */dʌns/* og */sʌn/*, som på tradisjonelt sunndalsmål uttales */dʌns/* og */sʌnd/*. Her hadde altså en «standard» nordmørsuttale fått innpass på Sunndalsøra (ibid.:67).

Ved presens av svake *a*-verb sto endingsvokalen *-a* sterkt blant utvalget. Innen denne variabelen har øramålet likhetstrekk med andre nordmørsmål, bortsett fra Kristiansund, som har presensending på *-e* i slike verb (ibid.:80).

Jenstad konkluderer med at det kan se ut til at det har utviklet seg et eget øramål på Sunndalsøra, men at det i mange tilfeller enda er konkurranse mellom flere former, og at det er uvisst hvilke språktrekk som vil gå seirende ut til slutt (ibid.:102)

3.2 Stomsvik (2018): *Dæm aλλer gamϕaste dæm preka værtfaλλ bræiar enϕ ka e jær. En sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Tingvoll*

Stomsvik (2018) er pr. dags dato den siste masteravhandlingen fra Nordmøre med sosiolingvistisk tema. Her blir språklig praksis blant et utvalg ungdommer fra Tingvoll undersøkt. Målet med undersøkelsen er å kaste lys over språklig variasjon, finne karaktertrekk ved talemålet og se på ungdommens holdninger til og oppfatninger av egen dialekt (Stomsvik, 2018:4). Informantene er plukket fra studiespesialiserende og yrkesfaglige retninger ved Tingvoll videregående skole, og de er bosatt i forskjellige områder i kommunen (Meisingset, Tingvollvågen og Straumsnes). Datamaterialet består av 54 kvantitative spørreskjemaer, pluss fire kvalitative intervju.

Ifølge hovedvekten av deltakerne i spørreundersøkelsen finnes det lokale språklige variasjoner innad i Tingvoll, der de tradisjonelle formene står sterkere i distriktene (Meisingset og Straumsnes), mens mer modifiserte former er typisk i sentrumsområdet (Tingvollvågen). Ulikheter finnes også, ifølge mange, mellom generasjonene, der eldre snakker mer tradisjonelt enn yngre (ibid.:29-31). Et interessant funn hva holdningsaspektet angår, er at det ifølge spørreskjemaene er stor grad av samsvar mellom planer om tilbakeflytting til Tingvoll og grad av tradisjonell dialektbruk, der de som kunne tenke seg å flytte tilbake etter endt utdanning, oppgir at de holder på det tradisjonelle talemålet, og motsatt (ibid.:32).

For å se nærmere på variasjonen blant ungdommene, består undersøkelsen av fire kvalitative intervjuer i tillegg til spørreskjemaene. De fire informantene i intervjuene representerer ulike punkter på en skala fra utpreget til mer modifisert talemål, og er bosatt i ulike deler av Tingvoll kommune (ibid.:37). Presens av svake *a*-verb, personlige pronomen, nektingsadverb, tallord, palatalisering, jamvekt og apokope, trykkplassering i importord, senkning og monoftongering er de undersøkte variablene.

Tingvoldialekten har tradisjonelt *a*-endelse i presens av svake *a*-verb. De kvalitative intervjuene viser at informantene veksler mellom den tradisjonelle *a*-endelsen og en modifisert variant med *-e* (ibid.:60). Samme type veksling forekommer også i forbindelse med bruk av nektingsadverbet. Tradisjonelt ville formen vært */icce/*, men studiens resultater viser at den modifiserte varianten */ikke/* i tillegg er i bruk (ibid.:61). Videre ser

Stomsvik en tendens til avpalatalisering, men den er ikke helt gjennomført på grunn inter- og intraindividuell variasjon hos informantene (ibid.:62). Modifiseringer ser også delvis ut til å få innpass innen jamvekt- og apokopevariabelen. Eksempelvis finner Stomsvik apokoperte former i ord som tradisjonelt har jamvekt, men samtidig er de tradisjonelle formene helt klart til stede (ibid.:62).

Den eneste variabelen som tydelig vitner om konsekvent tradisjonell bruk, uten innslag av modifiserte former, er tjukk *l*. Det samme gjelder til dels pronomener og monoftongering. Informantene har konsekvent tradisjonell bruk av pronomener hvis man ser bort ifra demonstrative pronomener (ibid.:60). Når det gjelder monoftonger, har informantene intraindividuell variasjon, men hovedvekten har mer bruk av monoftonger enn diftonger. Samtidig blir det presisert at det tradisjonelt er vanlig med diftonger fremfor monoftonger i enkelte deler av kommunen (ibid.:63)

3.3 Fivelstad (2012): *Det e nå bærre gøittj at dæm tykkje det e litt toille: Ein sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Rindal*

Fivelstad (2012) ser på talemålet i Rindal med fokus på hva som karakteriserer den enkelte språkbruker, pluss språksamfunnet som helhet. Datamaterialet består av 60 spørreskjema og 7 kvalitative intervju. Informantene er ungdommer ved Rindal ungdomsskole, og har bodd på stedet hele livet.

Resultatene viser at en del språktrekk holder seg relativt stabile i rindalsmålet. Det tradisjonelle jamvektsprinsippet viser kun en modifiseringsgrad på 9%, og er dermed det språkdraget som står sterkest blant de undersøkte variablene (Fivelstad, 2012:29). I tillegg antyder Fivelstad at cirkumfleks fortsatt står sterkt, men presiserer at denne variabelen er vanskelig å måle uten avansert fonetisk opptaksutstyr (ibid.:32).

Pronomenet */åss/* i subjektsposisjon står sterkt blant informantene, men flere hevder at */vi/* blir brukt av medelever i bygda. Fivelstad spekulerer derfor i om dette kan være et trekk som er i endring. Hun antyder også at bruken av nektingsadverb er under utvikling, i form av variasjon mellom */ikke/* og */icc/*, men hun presiserer at den tradisjonelle formen er mest frekvent hos flertallet av utvalget (ibid.:32). Ved presens av svake *a*-verb er informantene svært varierende i bruken. Innen denne variabelen er laveste dokumenterte modifiseringsgrad på 0%, mens høyeste er hele 79%. Tilsvarende variasjon fremkommer også ved bruk av tallord (ibid.:31).

Når det gjelder tegn til modifiseringer, kommer dette tydeligst fram ved variablene senkning, palatalisering av de velare plosivene *-g* og *-k*, og demonstrative pronomener (ibid.:30+32). Affrikaten */sc/* og bruk av dativ ser ut til å være på tur ut av rindalsdialekten (ibid.:33).

3.4 Settemsdal (1999): *Endringar i talemålet på Aure sentrum. Generasjonsskilnader og regionaliseringstendensar i eit bygdemål på Nordmøre*

I Settemsdals (1999) hovedoppgave om talemålet på Aure ser hun på språklige forskjeller mellom ulike generasjoner. I tillegg undersøkes informantenes selvoppfattelse gjennom å se på om de identifiserer seg som aurgjeldinger, nordmøringer eller «reservetrøndere», og hvilken innvirkning dette har på talemålet (Settemsdal, 1999:2). Undersøkelsen er basert på 21 spørreskjemaer fra ungdom på 10.trinn ved Aure ungdomsskole og fem kvalitative intervjuer med informanter i ulik alder.

Resultatene viser stor grad av variasjon, både inter- og intraindividuell. Trekkene som ser ut til å holde seg relativt stabile er tjukk *l*, *a*-endelse ved presens av svake *a*-verb, trykk på førstestavelen i importord, monoftongering av *ei* og diftong ved *au*.

Bruken av nektingsadverbet ser ut til å variere, der de eldre gjerne holder seg til den tradisjonelle formen */icc/*, mens */iççe/* er mest frekvens hos yngre språkbrukere. Trekk som ser ut til å være på vei ut av auremålet, er tjukk *l* av norrøn *rd*, dativ og palatalisering av velarer (ibid.:115).

Med disse funnene argumenterer Settemsdal for at auremålet nærmer seg språket i Kristiansund og Trondheim. Videre viser materialet stor forskjell mellom generasjonene, der de tradisjonelle formene fortsatt står stabilt hos de eldste, mens avvik fra det tradisjonelle sentrumsmålet i større grad forekommer hos de yngre (ibid.: 116).

3.5 Hårstad (2004): *Ikke så typisk trøndersk. En sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Oppdal*

I Hårstad (2004) undersøkes talemålet til en gruppe språkbrukere i Oppdal kommune. Datamaterialet er basert på 15 informanter i alderen 17-19 år, der formålet er å finne ut om ungdomsgenerasjonen holder de tradisjonelle lokale språkformene ved like, eller om mer modifiserte varianter får innpass. Hårstad forsøker også å kartlegge forbindelseslinjene mellom språkbruk og fundamentale samfunnsmekanismer som sentralisering og urbanisering, og prøver å forklare enkeltindividenes språklige strategier (Hårstad, 2004:1).

I materialet fremkommer det at bruken av nektingsadverbet delvis blir modifisert, men at tradisjonelle former fortsatt er i bruk hos de yngre språkbrukerne. Vekslingen av nektingsadverbet består av den modifiserte varianten */ikke/* og den tradisjonelle formen */icc/* (ibid.:137). Tilsvarende variasjon dokumenteres ved vokalvekslinger, spesielt gjennom ord med tradisjonell *e*-kvalitet, som til tider blir modifisert med *i*-kvalitet (ibid.:140). Hårstad ser også en tendens til avpalatalisering ved historisk *-inn*, hvor resultatet viser at bestemte hankjønnsord i entall tidvis får en upalatalisert variant av endelsen, spesielt i nye ord, men også her er tradisjonelle former med palatal uttale fortsatt i bruk (ibid.:138). Jamvektprinsippet ser ut til å stå sterkt blant utvalget, spesielt i verbklassen (ibid.:139).

Samlet sett viser resultatene en klar tendens til at de modifiserte formene hos informantene også er å finne i trondheimsmål (Hårstad, 2004: 157).

4. Metode

I dette kapitlet ønsker jeg å redegjøre for fremgangsmåten brukt før og under datainnsamling, samt vurdere styrker og svakheter med prosessen. På grunn av at metodiske tilnærminger og analyseteknikker innen det sosiolingvistiske vitenskapsfeltet allerede er grundig diskutert i en rekke avhandlinger (f.eks. Mæhlum, 1992), har jeg valgt å gå relativt konkret til verks gjennom å konsentrere meg om *mine* metoder og analyseteknikker i det som følger. Dette kapitlet er delt inn i tre deler: Første del tar for seg planleggingsfasen, med redegjørelse for valg av metode og forberedelse til datainnsamling. Andre del omhandler valg av informanter og begrunnelse for valg. Siste del redegjør for gjennomføringsfasen i felt, med en oppsummering av selve datainnsamlingen, i tillegg til utfordringer mine metoder kan medføre for resultatene.

4.1 Valg av metode

Metodevalget avhenger av hensikten med undersøkelsen, og i mitt tilfelle er dette flerdelt: på den ene siden ønsker jeg å finne ut hva som kjennetegner talemålet til ungdommene på Sunndalsøra, og i hvilken grad datamaterialet viser likhetstrekk med Tor Erik Jenstads lignende undersøkelse av talemålet fra 1983. I tillegg ønsker jeg å se på hvilke holdninger ungdom har til talemål i Sunndal, og se om dette kan bidra til å forklare språkutviklingstendensene.

For å få en grundig forståelse av problemformuleringen min har jeg valgt å arbeide både kvantitativt og kvalitativt. Den kvalitative forskningen søker å gå i dybden av forskningstemaet, og på denne måten gå gjennom prosesser som tolkes i lys av den konteksten det inngår i. Det innebærer å fremheve prosesser og mening som ikke kan måles i kvantitet eller frekvenser. Kvalitative metoder egner seg best til undersøkelser med få informanter, men kan til gjengjeld si mye om disse få. Med andre ord er det enkeltindividet og forståelsen av dette individet som vektlegges. På denne måten innebærer ikke de kvalitative metodene å generalisere; skal man kunne finne gjennomsnitt eller mer målbare data om et fenomen, er heller kvantitative metoder bedre egnet. Kvantitative metoder vektlegger utbredelse og antall, og dataene er altså målbare. Metoden kan omfatte store utvalg, men medfører normalt en større avstand til det som undersøkes. På grunn av bruk av store utvalg er dermed metoden egnet til å gi en større oversikt og dermed bidra til å kunne generalisere et fenomen (Thagaard, 2013:17).

Å kombinere en kvalitativ og kvantitativ metode for å samle inn data mener jeg er hensiktsmessig på grunn av at de ulike metodene sammen kan belyse ulike sider av temaet, slik at jeg kan oppnå en bredere forståelse av språksituasjonen på Sunndalsøra. Datamaterialet mitt er derfor basert på 58 spørreskjemaer og 7 dybdeintervjuer, som både sammen og hver for seg kan gi kvalitative og kvantitative data, avhengig av hvordan man utformer spørsmålene. I mitt tilfelle kommer dette til syne gjennom at begge innsamlingsmetodene har hatt både rene kvantifiserbare avkrysningsspørsmål, samtidig som andre spørsmål har krevd at informanten skal gi forklaringer og refleksjoner. Likevel er det naturlig at spørreskjemaene ikke kan gi like grundig informasjon om kvalitative faktorer, som tanker, følelser og holdninger, sammenlignet med dybdeintervjuene. På lik linje kan ikke dybdeintervjuene si like mye om en større folkegruppe som en spørreskjemaundersøkelse kan. I denne sammenheng vil jeg også presisere at mitt utvalg uansett ikke er stort nok til å kunne generalisere talemålet til

ungdom på Sunndalsøra i dag. Min hensikt er heller å peke på tendenser innenfor ungdomsspråksamfunnet på stedet.

4.2 Valg av informanter

I prosessen med å velge ut informanter til undersøkelsen ønsket jeg ungdommer i alderen 17 til 20 år. Dette anser jeg som en passende alder med tanke på evne til å reflektere over egne tanker og holdninger knyttet til språkbruk, samtidig som de fortsatt kan regnes som ungdommer. På bakgrunn av dette ønsket forhørte jeg meg med Sunndal videregående skole om de ønsket å delta i undersøkelsen. Det ville de gjerne, og i mars 2018 startet jeg med datainnsamlingen.

Jeg hadde på forhånd fastsatt noen kriterier som informantene måtte oppfylle for å kunne delta i undersøkelsen. Informantene til dybdeintervjuene måtte ha bodd i Sunndal kommune hele livet. Unntaksvis kunne de ha bodd andre steder i kortere perioder i barndommen, men hovedsakelig skulle oppveksten ha vært i Sunndal. Jeg ønsket videre at hovedvekten av informantene til dybdeintervjuene skulle bo på Sunndalsøra, i og med at det er sentrumsungdommen som er fokusgruppen i problemformuleringen min. Samtidig var jeg interessert i informanter fra bygdeområdene for å kunne få et innblikk i et eventuelt variasjonsperspektiv. Det var også ønskelig at informantenes foreldre var oppvokst i Sunndal, men i ettertid viste dette seg å være vanskelig å gjennomføre i praksis (foreldrenes fødested er oppgitt i informantportrettene i kap. 5). Til sist ville jeg at informantene skulle representere begge kjønn, og både studiespesialiserende og yrkesfaglige retninger. På denne måten ville «alle» typer ungdommer i Sunndal bli inkludert i analysen.

På bakgrunn av dette ble det plukket ut fire jenter og tre gutter til dybdeintervjuer. Det var ingen jenter i den yrkesfaglige klassen, og dermed er alle tre informantene fra yrkesfaglig retning gutter. De fire informantene fra den studiespesialiserende linja er derfor jenter, slik at fordelingen mellom kjønn er relativt lik. Informantene bor altså i ulike deler av Sunndal. De fire hovedinformantene bor på Sunndalsøra, mens de tre sekundærinformantene bor i nabobygdene Opdøl, Grøa og Fale.

Kriteriene til spørreskjemaets informanter var langt friere. Jeg ønsket både gutter og jenter, og elever både fra yrkesfaglige- og studiespesialiserende retninger, men her ble fordelingen tilfeldig ut fra hvem som ønsket å besvare spørreskjemaet. I spørreskjemaundersøkelsen inkluderte jeg også ungdommer som bodde utenfor kommunegrensa, men som pendlet til Sunndal videregående skole hver dag. Denne avgjørelsen ble tatt på bakgrunn av et ønske om å finne ut hvilke oppfatninger disse ungdommene har til talemålet i Sunndal. Disse informantene kan med andre ord bidra med et utenforstående perspektiv som kanskje blir oversett og glemt blant de som har vokst opp i kommunen.

4.3 Datainnsamling

Som første steg i prosessen måtte jeg få studien godkjent av Norsk senter for Forskningsdata (NSD). Her sendte jeg inn informasjon om undersøkelsen, samt spørsmålene jeg ønsket å spørre ungdommene om. Dette ble godkjent i januar 2018. Spørsmålene til spørreundersøkelsen var omtrent tilsvarende spørsmålene til intervjuene, men i intervjuguiden ble det lagt til noen spørsmål i tillegg til at det skulle være mer

fokus på at informanten skulle greie ut om temaene. Målet med intervjuene var ikke bare å høre *hva* informanten selv mente, men også høre *hvordan* de snakket. I etterpåklokskapens lys kunne jeg nok i intervjuguiden (vedlegg 2) ha flettet inn flere spørsmål som «tvang» informanten til å bruke ord og uttrykk som jeg var spesielt interessert i å finne ut mer om, men samtidig var det viktig for meg å ikke styre deltakerne i den ene eller andre retningen. Spørsmålene i intervjuguiden var derfor relativt åpne, og informanten selv kunne snakke om temaene på sin måte. Slik kunne jeg følge informantens fortelling, men samtidig sørge for at temaene som var viktige for problemformuleringen min også ble tatt opp. Denne intervjumetoden kalles gjerne en *delvis strukturert tilnærming* (Thagaard, 2013:98).

Etter dialog med Sunndal videregående skole ble vi enige om at jeg kunne komme på besøk i midten av mars 2018. I forkant hadde jeg sendt ut et samtykkeskjema (vedlegg 3) til elevene. I skjemaet fikk de kort informasjon om hva undersøkelsen gikk ut på og hva det innebar å delta. Det ble også informert om at deltakelse i studien var frivillig, og at undersøkelsen var anonym. På grunn av at mange av de aktuelle kandidatene var mindreårige, måtte også foresatte signere skjemaet dersom dette var tilfellet. De måtte også krysse av om de kun ønsket å besvare spørreskjemaet, eller om de også var villige til å stille til intervju. Dessverre var det relativt få elever som husket samtykkeskjemaet den dagen jeg kom for å gjennomføre datainnsamlingen, og de fleste av disse var mindreårige. Derfor endte jeg i første omgang opp med få besvarelser. Heldigvis har både lærere og elever ved skolen vært positive og hjelpelige med å tilrettelegge for prosjektet mitt, så ved neste forsøk fikk jeg langt flere deltakere, og endte som sagt opp med 58 besvarte spørreskjemaer.

Samtidig begynte jeg også med dybdeintervjuene. Fem intervjuer ble gjort i første omgang, men i ettertid ønsket jeg flere informanter fra sentrum. Derfor ble det gjennomført to nye intervjuer i november 2018. Hvert intervju varte omtrent i en halvtime, og samtalen ble tatt opp med lydopptaker. Disse lydopptakene ga meg en dobbel informasjonsverdi i form av at jeg både fikk innsikt i hva de selv tenkte om dialektbruken sin, samtidig som at jeg i ettertid kunne høre på deres konkrete språklige realiseringer. Jeg kunne også være fullstendig tilstede i samtalen uten å bli forstyrret av notatskriving underveis.

Spørsmålene til undersøkelsen, både til dybdeintervjuene og spørreskjemaet, omhandlet informantens bosted, fritidsinteresser, fremtidsplaner og tanker om og bruk av egen dialekt i ulike situasjoner. Til slutt fikk informanten spørsmål om hvordan han/hun uttalte ulike ord. Dette var i utgangspunktet kun ment for spørreskjemaene, men jeg fant det interessant å se om informantens mening om egen språkbruk samsvarte med faktisk språkbruk, og inkluderte derfor dette også i dybdeintervjuene. I analysen (kap.5) har imidlertid ikke denne delen blitt særlig vektlagt på grunn av at variablene jeg har valgt å fokusere på, har forandret seg noe etter at undersøkelsen ble gjennomført.

Under dybdeintervjuene var det viktig for meg at informanten kunne tale fritt og delta til meningsinnholdet på en måte som følte behagelig for denne personen. Dette er viktig med tanke på at interaksjonen mellom forsker og informant vil kunne prege intervjudataene (Thagaard, 2013:96), som er en av utfordringene jeg kommer nærmere innpå i kapittel 4.4.1. Under intervjuet ville jeg altså at informanten tidlig skulle få tillit til meg og generelt oppleve intervjuet på en positiv måte. Kjemi er en viktig faktor for hvordan dette arter seg, men kjemien er vanskelig å kunne forutse. Jeg hadde derfor

ingen forutbestemt «strategi» for den sosiale kontakten, bortsett fra at jeg var opptatt av å bruke et hverdagspråk som alle forsto og generelt være imøtekomende og engasjert. Slik ønsket jeg å gjøre informanten komfortabel med situasjonen og unngå misforståelser. Det samme gjaldt språket i spørreskjemaet, der jeg stort sett forsøkte å eksemplifisere spørsmålene, slik at elevene lettere skulle forstå hva spørsmålet omhandlet.

4.4.1 utfordringer knyttet til datainnsamling

Det er mange metodologiske utfordringer knyttet til sosiolingvistisk forskning. Jeg vil derfor redegjøre for de utfordringene som jeg anser som mest relevant for mine datainnsamlingsmetoder.

Hovedutfordringen er knyttet til selve språkdataene, og dataenes pålitelighet. Både ved bruk av spørreskjema og ved intervju må det tas i betraktning at informantens opplysninger ikke nødvendigvis er basert på vedkommende sitt «mest ekte» talemål. Realiteten er at enhver språkbruker kan ha ganske variert språkbruk, og det er flere faktorer som kan spille inn som årsak til dette. Derfor valgte jeg å ikke fortelle at hovedgrunnen til lydopptakene var at jeg skulle kunne høre *hvordan* de snakket, slik at de ikke ble for fokusert på dette. Vi skal se nærmere på flere dilemmaer innen språkforskning, men først ønsker jeg bringe en gammel, men fortsatt relevant, diskusjon inn på banen.

Språkforsker William Labov ville på 1960-tallet ha ansett mine metoder og datamateriale som ubrukelig på grunn av hans oppfatning av at disse metodene ikke kan si noe om språkbrukerens ekte språkbruk. Han mente at *the vernacular*, på norsk omsatt til *hverdagspråk* eller *utvungen tale*, var det lingvisten burde hige etter å avdekke. Han mente at lingvisten måtte observere hvordan informanten snakket når vedkommende ikke var klar over det, fordi lingvistens tilstedeværelse ville spolere *the vernacular* (Hårstad, Lohndal & Mæhlum, 2017:144). Med dette følger en del etiske utfordringer, som at informanten ikke har mulighet til å samtykke til å bli forsket på, noe som har blitt påpekt i de mange debattene rundt dette temaet. En mer informantvennlig tilnærming til denne utfordringen er derfor å akseptere at språket vårt varierer i ulike settinger, og at vi heller må se på hvilke faktorer i undersøkelsen som kan ha hatt innflytelse på informantens talemål (ibid.:144). I det som følger, har jeg derfor forsøkt å redegjøre for hvordan undersøkelsen og min tilstedeværelse kan ha påvirket datamaterialet.

Først og fremst må man være klar over hvordan språket vårt varierer i ulike settinger, og at det behøver ikke være nøyaktig samsvar mellom vår oppfatning om egen språkbruk og faktisk språkbruk (Akselberg, Mæhlum, Røyneland & Sandøy, 2012:141). Det kan komme av tanker som at vi i bestemte situasjoner skal snakke «pent» eller «korrekt». Dette for at man for eksempel må være presis for å unngå misforståelser, og i denne sammenheng justere talemålet på grunn av den språklige funksjonen. Samtidig kan det også handle om språkets estetikk, altså å tilpasse talemålet for å signalisere vår ønskede sosiale identitet (ibid.:138). Talemålet vårt kan med andre ord variere på grunn av *hva* vi tror andre tenker og mener om vår måte å tale på, *hvilke* konklusjoner vi tror andre slutter på bakgrunn av vår språkbruk og *hvordan* vi ønsker å bli oppfattet av disse andre. Dette kan således spille inn på resultatene i både en spørreskjemaundersøkelse og i et intervju. Dermed sier man gjerne at en spørreundersøkelse gir oss data om *rapportert*

språkbruk (ibid.:141), da det er vanskelig å kunne å fastsette at informanten har oppgitt informasjon som nøyaktig samsvarer med denne personens måte å tale på. Man må med andre ord ta høyde for at informanten, bevisst eller ubevisst, kan ha tilpasset svarene på grunn av undersøkelsen, både for å gi forskeren det resultatet de tror ønskes, og/eller for å fremstille seg selv på en bestemt måte. Tilsvarende utfordring følger også med dybdeintervjuer. Man risikerer at informanten oppgir svar som ikke stemmer over ens med virkeligheten, men i og med at intervjuene krever en faktisk samtale med informanten, er det lettere å kunne avdekke om språkbruken står i stil med informantens utsagn. Man regner derfor intervjudata som *registrerte språkdata* (Akselberg, Mæhlum, Røyneland & Sandøy, 2012:141), da vi kun får informasjon om hvordan informanten snakker under selve intervjuet, men ikke hvordan talemålet til denne personen er i andre situasjoner. Dette kommer av at hver språkbruker har hvert sitt språklige register, og dette registeret kan skifte når den sosiale situasjonen skifter (ibid.:135).

Videre vil også min tilstedeværelse som lingvist kunne påvirke språkdataene. Vi vet at språk både kan brukes til å markere nærhet til andre på lik linje som vi også kan skape en distanse. Det førstnevnte kalles på fagspråket *språklig akkommodasjon*, og handler om et behov for å tilpasse seg den man snakker med i form av å snakke mer likt motparten. Motsatt kan man skape avstand til den man snakker med gjennom å utføre språklig divergering, der språkbrukeren velger en form som skiller seg fra den man samtaler med (ibid.:142). Hvordan dette har artet seg under mine dybdeintervjuer avhenger av hvordan hver enkelt informant har oppfattet meg som person. For informantene var jeg en fremmed, jeg var eldre og kom fra NTNU for å forske på dem. For mange kan dette oppleves som ubehagelig, og jeg må derfor ta i betraktning at slike tilpasningsstrategier kan ha preget resultatene mine. Videre vil også mitt talemål kunne ha noe å si for språkdataene mine. Jeg er oppvokst i distriktet av Sunndal kommune, nærmere bestemt Ålvundfjord, og talemålet mitt kan beskrives som et utkantmål sammenlignet med Sunndalsøra. Blant annet kan jeg bruke en del ord som informantene ikke bruker i dagligtale. Samtidig har jeg også en tendens til å legge om talemålet mitt i møte med andre mennesker, og dermed kan nettopp dette ha skjedd i mine intervjuer.

Del 2: Analyse og drøfting

5. Analyse

I dette kapitlet har jeg analysert funnene som fremkom gjennom spørreskjemaundersøkelsen og dybdeintervjuene. Jeg starter først med resultatene fra spørreundersøkelsen, hvor jeg konsentrerer meg om informantenes utsagn om sine tanker og holdninger om talemålet i Sunndal. Deretter kommer fire informantportretter basert på hovedinformantene, med en analyse av språktrekk og kvalitative utsagn. Her fokuserer jeg på følgende språklige variabler:

- Pronomen: personlige pronomen (1.person entall/flertall og 3.person entall), eiendomspronomen og demonstrative pronomen
- Nektingsadverb
- Jamvekt og apokope av infinitivsformer
- Palatalisering av dentaler (*n-* og *l*-lyd) i trykk tung stilling
- Diftongen *ei*
- Presens av svake *a*-verb.

I tillegg har jeg trukket frem ulike språktrekk som jeg anser som spesielt interessant med hver enkelt informant. Jeg har også gitt et lite overblikk over datamaterialet fra dybdeintervjuene med sekundærinformantene. Funnene mine har jeg forsøkt å se i sammenheng med tidligere forskning i Sunndal og ellers, og til sist sett materialet mitt i sammenheng med relevante teorier.

5.1 Spørreskjemaundersøkelsen

I presentasjonen av spørreskjemaundersøkelsen, har jeg valgt å konsentrere meg om fire spørsmål som jeg mener har gitt informasjonsverdi til problemformuleringen min. Disse er i tillegg de spørsmålene hvor informantene har skrevet de mest utfyllende svarene. De er som følger:

- Hva mener du kjennetegner talemålet på Sunndalsøra? Kan du komme med eksempler på noen trekk som karakteriserer dette talemålet? For eksempel: ord, bøyingsformer eller andre språklige særtrekk.
- Mener du at det er lokale dialektforskjeller i Sunndal? Hvor i Sunndal kan man i så fall finne disse lokale forskjellene?
- Har du opplevd å få negative eller positive kommentarer til dialekten din i kontakt med folk fra andre steder? Hvis du har opplevd det ene eller andre, hva er det de kommenterer?
- Merker du noen ganger at dialekta di varierer i ulike settinger? Er den for eksempel lik når du er hjemme og når du er på skolen? Dersom den varierer, kan du gi noen eksempler på typiske ord og uttrykk dette gjelder?

Som omtalt i metodekapitlet (kap.4), består informantutvalget til spørreundersøkelsen av totalt 58 personer bosatt både på og utenfor Sunndalsøra. Fordelingen ser slik ut: 28 av informantene bor på Sunndalsøra, 20 bor i distriktene i Sunndal kommune, mens de resterende 10 er bosatt i andre kommuner eller oppgir i spørreskjemaet at de ikke snakker sunndalsdialekt. Der ikke annet er oppgitt, er resultatene basert på svarene til de 58 informantene.

5.1.1 Hva kjennetegner talemålet på Sunndalsøra?

På spørsmål om hva som kjennetegner talemålet på Sunndalsøra er beskrivelsene ganske varierte. 6 av 58 informanter oppgir at det ligner på nynorsk. 5 stykk trekker frem at det ligner på trøndersk og 4 drar likhetstrekk til bokmål. Videre mener 5 at det kan beskrives som et «utvannet sunndalsmål», og 3 mener talemålet er vanskelig å forstå. Kun én informant beskriver sunndalsdialekta som «ei fin dialekt». 14 personer har levert blankt svar på spørsmålet.

Mange har trukket frem enkeltord som de mener kjennetegner talemålet. Her er det spesielt 1.person entall som skiller seg ut, der 18 av 58 sier at /e/ er en typisk form på Sunndalsøra. Én av informantene beskriver det slik: «*Vi bruker ord som 'e' og 'værra', som mange som snakker bokmål har vanskeligheter med å forstå*». Videre mener 12 informanter at nektingsadverbet /iççe/ er et typisk kjennetegn. Jeg finner det interessant at få trekker frem /ikke/ i samme sammenheng, da jeg opptil flere ganger under dybdeintervjuene fant innslag av sistnevnte variant. Dette vil jeg komme tilbake til i kapittel 5.2 og 5.3. Fem informanter oppgir at det er typisk at verb blir forkortet. For eksempel skriver en informant om presensbøyning av sterke verb: «*'Jeg spiser' blir 'e spis', 'e drikk', 'e spring'.*». Relativt få trekker frem endingsformer i presens av svake verb, men fire personer oppgir at øramålet har a-endelse i presens av svake verb, mens en trekker frem e-endelse i samme verbtid.

5.1.2 Lokale dialektforskjeller i Sunndal

Ut fra datamaterialet kommer det tydelig fram at informantene mener at det finnes lokale dialektforskjeller i kommunen. Spesielt blir bygdeområdene i kommune trukket frem. Generelt bruker informantene begrep som «finere» dialekt om sentrum og «bredere» dialekt om bygdene i denne sammenhengen. Dette er begreper som etter min erfaring brukes for å vise i hvor stor grad et talemål har likhetstrekk med mer nivellerte dialekter. Ellers har ikke informantene beskrevet konkrete kjennetegn som skiller talemålet på de ulike stedene i Sunndal.

Hele 47 av 58 informanter oppgir at talemålet er «bredere» i Ålvundfjord og på Ålvundeid. En av informantene beskriver det slik: «*Ja, man snakker 'finere' i sentrum og 'breiere' i f.eks. Ålvundfjord (...)*». 31 informanter trekker fram at det lengre oppover i Sunndal, i områdene rundt Fale og Gjøra, også er et «bredere» talemål. Her er det naturlig å anta at informantene sikter til det tradisjonelle sunndalsmålet, selv om ingen uttrykker det eksplisitt. 18 personer skriver at Øksendal også har en «bredere» variant. Videre er det relativt få som mener at lokale dialektforskjeller finnes på Grøa.

5.1.3 Kommentarer til talemålet

Under spørsmålet om informantene har fått kommentarer til talemålet sitt, har jeg utelatt informantene som i spørreundersøkelsen har oppgitt at de ikke snakker sunndalsdialekt, da disse svarene ikke vil bidra til å belyse oppfatninger om talemålet i Sunndal. I første omgang har jeg fremlagt et samlet resultat basert på de 48 informantene som bor i Sunndal, og som selv mener de snakker sunndalsdialekt. Dette inkluderer med andre ord både sentrums- og bygdeungdommen i kommunen. I siste del har jeg sett på disse hver for seg, for på den måten se om opplevelsen av kommentarer til talemålet er ulik på bakgrunn av bosted.

Samlet oppgir 18 av 48 stykker at de ikke har opplevd kommentarer på måten de snakker på. Inkludert i dette prosenttallet er også informantene som har svart blankt på spørsmålet. 6 informanter skriver at de har fått positive kommentarer og 7 har fått negative, uten å oppgi innholdet i kommentarene. Av de som har gitt konkrete eksempler på kommentarer, er innholdet i 19 av svarene at de har opplevd å ikke bli forstått. Videre har 8 stykker blitt oppfattet som trøndere, eller fått høre at sunndalsdialekta ligner på trøndersk.

Hvis vi kun ser på de 28 informantene som er bosatt på Sunndalsøra, har 9 av disse levert blankt svar eller oppgitt at de ikke har opplevd å få kommentarer til talemålet sitt. Blant informantene fra bygdeområdene er dette tallet 5 av totalt 20 informanter. Med andre ord er det ingen vesentlig forskjell mellom informantene fra henholdsvis sentrum og bygdeområdene når det gjelder å motta kommentarer. Det samme gjelder kommentarer om at dialekta er uforståelig. Her har 11 av 28 sentrumsinformanter fått denne type kommentarer, mens 9 av 20 bygdeinformanter oppgir å ha fått det samme. Videre viser datamaterialet at langt flere fra sentrum, 6 av 28, har fått kommentarer om at dialekta ligner på trøndersk. Blant bygdeinformantene er det kun 2 av 20 som har oppgitt trøndersk. Når det gjelder opplevelser av mer negativ karakter, som å bli hermet etter, eller kommentarer om at dialekta er stygg og rar, er det ingen fra sentrum som har oppgitt dette. Derimot skriver til sammen fire av bygdeinformantene om slike opplevelser. Blant annet skriver en informant: *«Jeg har fått både negative og positive. Negative som at den er stygg eller uforståelig og mange prøver å herme etter den».*

5.1.4 Språklige justeringer i ulike sosiale kontekster

Av alle informantene som bor i Sunndal og som selv mener de snakker sunndalsdialekt, skriver halvparten at de merker at de av og til justerer talemålet sitt i ulike sammenhenger. Det er spesielt i møte med mennesker med annen dialekt og med eldre/foreldre dette skjer. En av informantene har skrevet et utfyllende svar, som på mange måter kan sies å oppsummere det de fleste som justerer talemålet oppgir: *«Jeg snakker litt breiere når jeg er med foreldrene mine, fordi de snakker litt breiere enn vennene mine. Det spørres også hvilke venner jeg er med. De som kommer fra bøgda & fjorden (Ålvundfjord, red.anm) snakker jeg litt breiere med».* En annen skriver: *«Lite konsekvent når det gjelder 'ikke/ikkje'. Snakker av og til litt "eldre sunndalsdialekt" til far som snakker ganske bredt i forhold til meg.»*

Det er interessant å se hvordan svarene fordeler seg hvis man ser på sentrumsinformanter og bygdeinformanter hver for seg. Da viser nemlig resultatene at 65% av bygdeinformantene mener at de har en tendens til å legge om talemålet sitt i ulike sammenhenger. Til sammenligning oppgir 39% av sentrumsinformantene det samme. 54% av sistnevnte oppgir at de ikke tilpasser talemålet sitt, og 7% har levert blankt svar. En av bygdeinformantene skriver dette:

«Når jeg er hjemme med familien min, får jeg en breiere dialekt – Ålvundfjorddialekten. F.eks: 'smør' – 'smær', 'middag' – 'meddag', 'e syns' – 'e tykkje', 'gå' – 'ga', 'hjemme' – 'hæm', 'skolen' – 'skulinj', 'pose' – 'påsse', 'lys' – 'jøs', 'sulten' – 'svolta'. Når jeg er på skolen blir dialekten automatisk 'finere' ettersom de fleste her snakker sånn. Det spørres også hvem jeg snakker med: dersom jeg er på skolen, men møter en person med brei dialekt, snakker jeg automatisk breiere igjen».

I dette sitatet ser vi flere konkrete eksempler på hvilke ord og uttrykk denne informanten veksler mellom. Informanten skriver ikke noe om hvorfor vekslingen skjer, men beskriver det som en automatisk reaksjon på den andres dialekt. I datamaterialet blant sentrumsinformantene er det heller at talemålet forandrer seg i møte med eldre mennesker, eller mennesker med «bredere» dialekt som blir trukket frem. Disse fokuserer i tillegg mer på at tilpasningen skjer med den hensikt å gjøre seg forstått, og at dette er noe som oppstår i mer sjeldne tilfeller. Det er i tillegg en del av disse som beskriver at de bruker en multietnolektisk stil med sine utenlandske venner.

5.2 Informantportretter av hovedinformantene

Med hensyn til informantene som stilte til dybdeintervju, har jeg forsøkt å anonymisere disse i analysen. I praksis betyr dette at de har fått fiktive navn, og jeg har forsøkt å skrive om opplysningene på en måte som gjør at de ikke kan identifiseres. I fremleggelsen av informantenes språklige realiseringer har jeg sortert beleggene inn under termene *tradisjonelle* eller *modifiserte* varianter (for fullstendig oversikt over belegg fra alle variabler, se vedlegg 1). I kapittel 2, om Sunndal, ble også begrepet *tradisjonell* brukt, men da med en noe annen betydning. I det som følger, vil tradisjonelle varianter representere språktrekk som sto sterkest blant informantene i Jenstad sin undersøkelse i 1983. Min hensikt er med andre ord å se hva som har skjedd med talemålet siden 1980-tallet.

5.2.1 «Stian»

Stian er 17 år og bor like ved sentrum på Sunndalsøra med foreldrene sine. Både han og foreldrene er oppvokst i Sunndal kommune. Han går på yrkesfaglig linje ved Sunndal videregående skole.

Kvantitativ analyse av Stians språklige realiseringer

Pronomen

Av personlige pronomen har jeg som sagt valgt å se på realiseringer i subjektsformene i 1.person entall og flertall, samt hankjønn/hunkjønn i 3.person entall. Stian har til sammen 114 forekomster av personlige pronomen, og fordelingen mellom tradisjonelle og modifiserte varianter er uten unntak at Stian benytter de tradisjonelle personlige pronomenene under intervjuet. I samtlige av Stians realiseringer i 1.person entall blir formen /e/ (71) benyttet. Videre er han like konsekvent i 3.person entall og 1.person flertall, der han bruker de tradisjonelle formene /hann/ (15), /ho/ (9) og /vi/ (19). På spørsmål om hvilke varianter Stian selv mener at han bruker, samsvarer svaret hans med mine funn.

Personlige pronomen	
Tradisjonelle varianter:	100% (N=114)
Modifiserte varianter:	0% (N=0)

Tabell 4: Modifiseringsprosent ved personlige pronomen

Innen kategorien eiendomspronomen, har Stian til sammen 14 forekomster, hvor fordelingen mellom tradisjonelle og modifiserte former er 50-50. Av tradisjonell type finner vi eiendomspronomen i 1. og 3.person entall, hvor han sier /mi/ (1), /min/ (2), og /sin/ (4). Han har ikke tradisjonell uttale av /mitt/ (2), som han uttaler uten senkning. Den tradisjonelle uttalen er altså /mett/. Andre modifiserte former forekommer ved flertallsformene /mine/ (1), /våre/ (1) og /våres/ (3). Stian har altså ulik bøyning av eiendomspronomenene i entall og flertall, noe som tradisjonelt verken er typisk for øramålet eller det tradisjonelle sunndalsmålet. Tradisjonelt er flertallsformene i 1.person tilsvarende formene i entall, altså /min/ og /vår/. Dette skillet kommer tydelig frem da Stian snakker om familien sin, hvor han om foreldrene sier: /(...) *men sånn ræint dialæktmessi så e bægge foreldra mine ganske lik da*/, mens i omtalen av broren sier han at: /(...) *broren min bruke vældi åfte å lægg om da*/.

Eiendomspronomen	
Tradisjonelle varianter:	50% (N=7)
Modifiserte varianter:	50% (N=7)

Tabell 5: Modifiseringsprosent ved eiendomspronomen

Ved demonstrative pronomener har Stian ett tradisjonelt innslag, hvor han sier /na dær/ (1). Samtidig bruker han oftere den modifiserte formen /deɲɲ/ (6). Han påpeker også selv at han tidvis veksler mellom disse to variantene, og at han bruker den modifiserte formen når han er utenfor Sunndal. Når det gjelder den tradisjonelle formen /sa/, mener han selv at han bruker denne. I intervjuet finnes det ikke dokumentasjon på dette, men jeg finner 6 forekomster av den modifiserte formen /dæm/. Fordelingen mellom tradisjonelle og modifiserte varianter viser altså en overvekt av modifiserte varianter.

Demonstrative pronomener	
Tradisjonelle varianter:	8% (N=1)
Modifiserte varianter:	92% (N=11)

Tabell 6: Modifiseringsprosent ved demonstrative pronomener

Nektingsadverb

Ved bruk av nektingsadverbet bruker Stian konsekvent den tradisjonelle varianten /iççe/ (24). Selv sier Stian at han i sjeldne tilfeller kan si /ikke/, men i intervjuet finnes det ikke belegg for dette. Modifiseringsprosenten blir dermed 0%.

Nektingsadverb	
Tradisjonelle varianter:	100% (N=24)
Modifiserte varianter:	0% (N=0)

Tabell 7: Modifiseringsprosent for nektingsadverb

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Som tidligere omtalt følger talemålet i Sunndal tradisjonelt jamvektsprinsippet (Jenstad, 1983:15). Stian har 26 forekomster av infinitivsformer i løpet av intervjuet, og realiseringene viser at han innen denne variabelen stort sett holder seg til tradisjonelle varianter.

Blant annet ser vi tradisjonell bruk av jamvekt ved /værra/ (7) og /varra/ (1), hvorav sistnevnte må regnes som den «virkelige» tradisjonelle typen (ibid.:61). Kun to ganger bruker han den modifiserte formen /vær/. Han har også tradisjonell bruk av apokope ved for eksempel /bruk/ og /prøv/. Her må det imidlertid nevnes at til tross for at apokopen er tradisjonell, mangler Stian cirkumfleks i disse infinitivsformene (jf. kap.2.5.1). Altså ville en 100% tradisjonell uttale vært /brûk/ og /pr^øv/, men jeg har likevel valgt å definere dette som en tradisjonell uttale basert på bruken av apokope. Jeg har også plassert /våks/ som et tradisjonelt belegg på grunn av samme årsak, til tross for at det i Sunndal er /væks/ som regnes som «virkelig» tradisjonelt.

Stian har som sagt ikke mange innslag av modifiserte former innen denne variabelen, men én gang sier han følgende: /E har icçe hatt probrem me å uttrykke min stålthet åver Sunndal kommune da/. I dette sitatet mangler han tradisjonell bruk av apokope, og har heller modifisert e-endelse. Han har også ved ett tilfelle av utradisjonell bruk av apokope, der han sier /tærnk/. I dette verbet skal det tradisjonelt være e-endelse og palatal nasal, som i /teņçe/.

Jamvekt og apokope av infinitivsformer	
Tradisjonelle varianter:	85% (N=22)
Modifiserte varianter:	15% (N=4)

Tabell 8: Modifiseringsprosent ved jamvekt og apokope av infinitivsformer

Palatalisering av dentaler i trykktung stilling

Stian bruker både tradisjonelle og modifiserte former ved palatalisering av dentalene *n* og *l* i trykktung stilling. Av 113 belegg viser modifiseringsprosenten en overvekt av tradisjonell palatalisering av *n* og *l*. På grunn av det store antallet belegg konsentrerer jeg meg her hovedsakelig om beleggene med størst frekvens. Av tradisjonelle former med palatal nasal, har Stian forekomster av /kann/ (20), /hann/ (15), /deņn/ (6) og /fiņn/ (4). Av disse leksikalske enhetene har Stian én realisering uten palatal nasal, og det er i setningen: /så hann finn jo næstn på or bare får å få de te å høres dialæktmæssi ut/. Han er generelt ikke konsekvent i bruken av tradisjonell palatal nasal. Han har også forekomster med dental uttale, for eksempel i /Sunndalsøra/ (6), /hundre/ (1) og /andre/ (1). Slike dentalformer regnes altså som modifiseringer. Det samme gjelder ved dentalen *l*, hvor Stian har både realiseringer med og uten palatal uttale. Eksempler med palatal lateral finnes i /viλλ/ (3), /aλλfaλλ/ (1), /aλt/ (1) og /eλdre/ (1). Samtidig foreligger en del flere belegg uten tradisjonell palatal lateral. Spesielt kommer dette til syne ved /hværtfall/ (13), /åveralt/ (2) og /kull/ (2).

Palatalisering av dentaler i bitrykk og trykktung stilling	
Tradisjonelle varianter:	69% (N=78)
Modifiserte varianter:	31% (N=35)

Tabell 9: Modifiseringsprosent ved palatalisering av dentaler i bitrykk og trykktung stilling

Diftongen *ei*

Stian er mer eller mindre konsekvent i bruken av diftongen *ei*, og har av totalt 47 belegg klart flest realiseringer av tradisjonell karakter. Av tradisjonelle former har han realiseringer som /væit/ (10), /mæir/ (9) og /æin/ (7). Han sier blant annet at han vil /fokuser mæir på skoren mot æksamen/. Ved kun ett tilfelle sier Stian /mær/, med monoftong. Dette kan regnes som en tradisjonell variant blant innbyggerne i områdene Ålvundfjord og Ålvundeid, men på Sunndalsøra har diftongen *ei* stått sterkt siden 1980-tallet (Jenstad, 1983:59). Jeg har derfor regnet denne monoftongerte varianten som en modifisert realisering, da Stian er født og oppvokst på Sunndalsøra. Det eneste belegget hvor Stian er tydelig inkonsekvent er ved /æin/, som han har 7 forekomster av i intervjuet. Her har han samtidig 9 forekomster av /en/. Dette kan ikke regnes som en tradisjonell variant, verken på Sunndalsøra eller i Ålvundfjord/Ålvundeid.

Diftongen <i>ei</i>	
Tradisjonelle varianter:	79% (N=37)
Modifiserte varianter:	21% (N=10)

Tabell 10: Modifiseringsprosent ved diftongen *ei*

Presens av svake *a*-verb

I Sunndal har svake *a*-verb tradisjonelt *a*-endelse i presens (jf. kap.2.5.4). Innen denne variabelen har Stian 30 forekomster, hvor han omtrent konsekvent benytter modifiserte varianter med *e*-endelse. Den eneste tradisjonelle varianten er presensformen /savna/, som Stian har 2 realiseringer av. Ellers blir resten av *a*-verbene realisert med *e*-endelse. Verbene med størst frekvens er /snakke/ (12), /spælle/ (3) og /bruke/ (3).

Presens av svake <i>a</i>-verb	
Tradisjonelle varianter:	7% (N=2)
Modifiserte varianter:	93% (N=28)

Tabell 11: Modifiseringsprosent ved presens av svake *a*-verb

Annet

Stian har 7 belegg av adjektiver med *lig/leg*-endelse, hvor han i alle tilfeller har den modifiserte bokmålsvarianten med *-lig* i endelsen. Opprinnelig har Sunndal hatt

nynorskvarianten med *leg*-endelse i slike adjektiv. Eksempler hvor dette opptrer er i adjektivene: */sakli/* (3), */dåli/* (1), */roli/* (1), */vanli/* (1) og */småli/* (1).

Det er videre interessant at når Stian snakker om broren sin i bestemt form, har han en helt standardisert uttale. Han sier med andre ord */broren min/*. Det tradisjonelle ville vært uten bøyningensendelse, som i */bror min/*. Akkurat det samme skjer da han snakker om en bestemt vei, hvor hans realisering av dette er */væien/*.

Kvalitativ analyse av Stians språklige realiseringer

Interesser, nettverk, framtidsplaner og tanker om Sunndal

Stian forteller at han er interessert i politikk og musikk. Dette opptar han ofte på fritiden, men nå som eksamen nærmer seg ønsker han å fokusere mer på skolen. Han forteller at han reiser en del rundt i Norge, og har dermed mange venner utenfor Sunndal kommune. Samtidig omgås han også mye med vennene sine i Sunndal.

Etter endt skolegang håper Stian på å få en lærlingekontrakt ved Hydro Aluminium, og slik kanskje kunne jobbe seg oppover i systemet på sikt. Dersom dette ikke går som den veien, har han også tanker om å søke seg inn på en folkehøyskole hvor han kan drive med musikk.

På spørsmål om hva han synes om Sunndal som sted, forteller han at det er en rolig og grei kommune å bo i. Han sier:

/E iççe sånn myççy ustabilitet, i værtfall sånn jobbøkonomisk å sånn, så e de ganske græit da. Åsså e de fin kommune å bo i, hæilt græit utelivsaltærnativ å hæilt græi plass å våks opp. Så kaññ iççe sjå får me at de e nå værre å bli gammeç hær da».

Tanker om egen dialekt og dialektbruk i Sunndal

Når det gjelder hva som kjennetegner dialekta på Sunndalsøra, beskriver Stian dette slik: */(...) dialækta våres kaññ beskrives såm trøndeçk, bare sivilisert da/*. Han forteller at talemålet ligner trøndersk, men at det på Sunndalsøra i tillegg finnes en del trekk fra østlandske dialekter. Videre sier han at på grunn av at Sunndalsøra er plassert omtrent midt mellom Kristiansund, Molde og Trondheim, oppstår det et slags */blañnamål av ganske myççy hær/*. Når det gjelder lokale dialektforskjeller i Sunndal, trekker Stian fram det tradisjonelle sunndalsmålet på den ene siden og øradialekta på den andre, og at det hovedsakelig er eldre mennesker som benytter det tradisjonelle målet. Han forteller at en del av de eldre lærerne på skolen blant annet sier */i/* i 1.person entall, og at de av og til kan komme med ord og uttrykk som kan være vanskelig å forstå for de yngre. Han føler selv at han snakker relativt likt klassekameratene sine, hvis man ser bort i fra elever fra andre steder i Norge. Det samme gjelder foreldrene, som begge har vokst opp i kommunen. I tillegg oppgir han at han snakker likt både hjemme og på skolen.

På spørsmål om Stian har opplevd å få positive eller negative kommentarer til dialekta si, svarer han: */de e jo ijen så har sakt at dialækta våres e nå sæli fin da, men de e nå værtfall iççe kåra te æin av Nårges styggaste dialækta/*. Han har altså ikke opplevd å få komplimenter på talemålet sitt. Han har heller ikke fått vesentlige negative kommentarer, men han forteller at enkelte kan ha problemer med å forstå hva han sier hvis han snakker for raskt. Han har selv en følelse av at */de e lañt i frå deññ finast dialækta i Nårge. Men de e kañfe mæir nå e har sakt søl /*. Videre sier han at han har en

tendens til å adoptere ord og uttrykk fra andre, kanskje spesielt fra de vennene i Sunndal, som har et «breiere» utkantmål enn han. Disse ordene bruker han hovedsakelig med en humoristisk undertone. Når han møter mennesker fra andre steder, kan han tidvis justere talemålet for å sikre at han blir forstått. Han presiserer at dette ikke er fordi han er flau over å være sunndaling, men at det av og til er mest praktisk å ta i bruk andre ord enn han gjør til vanlig.

5.2.2 «Sondre»

Sondre er 19 år og er bosatt på Sunndalsøra. Her bor han sammen med foreldre og søsken. Foreldrene hans har utenlandsk opprinnelse, og kom flyttende til Norge da Sondre var liten. Han husker ikke hvor gammel han var da han flyttet hit, men han anslår at han var i 4-årsalderen. Han forteller at familien etter dette bodde 1,5 år i hjemlandet til faren hans, men at de til slutt vendte tilbake til Sunndal og har vært der siden. Sondre går på yrkesfaglig linje ved Sunndal videregående skole.

Kvantitativ analyse av Sondres språklige realiseringer

Pronomen

Av de personlige pronomenene i 1.person entall og flertall, pluss 3.person entall har Sondre til sammen 74 belegg. Han har klart flest forekomster av tradisjonelle varianter, men noen få modifiseringer. Sondre bruker konsekvent de tradisjonelle formene i 1.person entall og flertall, samt i 3.person entall hunkjønn. De språklige realiseringene er altså /e/ (60), /ho/ (1) og /vi/ (7). Det er ved bruk av hankjønn i 3.person entall at Stian har en modifisert variant uten palatal nasal. I intervjuene sier han altså konsekvent /hann/ (6). Dette er også formene han selv oppgir da jeg i slutten av intervjuet spør om dette.

Personlige pronomen	
Tradisjonelle varianter:	92% (N=68)
Modifiserte varianter:	8% (N=6)

Tabell 12: Modifiseringsprosent ved personlige pronomen

Ved bruk av eiendomspronomen er halvparten av Sondres 10 realiseringer av tradisjonell type. Innen denne kategorien finner vi /min/ (3), /mi/ (1) og /si/ (1). Av modifiseringer finner vi /mine/ (2), /mitt/ (2) og /sitt/ (1). Tradisjonell uttale av disse er /min/, /mett/ og /sett/.

Eiendomspronomen	
Tradisjonelle varianter:	50% (N=5)
Modifiserte varianter:	50% (N=5)

Tabell 13: Modifiseringsprosent ved eiendomspronomen

I datamaterialet registrerer jeg ikke de tradisjonelle demonstrative pronomenerne /na/, /ta/ og /sa/. Han bruker konsekvent de modifiserte formene /deŋŋ/ (2), /dæm/ (6) og /de/ (2). Av formen /dæm/, som Sondre har størst frekvens av, sier han eksempelvis: /ræstn av dæm fæm åra/. På spørsmål om hvilken variant han selv mener at han bruker, sier han at han kan bruke både tradisjonelle og modifiserte former av de demonstrative pronomenerne, men ingen tradisjonell variant er altså dokumentert i mitt materiale.

Demonstrative pronomener	
Tradisjonelle varianter:	0% (N=0)
Modifiserte varianter:	100% (N=10)

Tabell 14: Modifiseringsprosent ved demonstrative pronomener

Nektingsadverb

Ved bruk av nektingsadverbet har Sondre en klar overvekt av den modifiserte formen /ikke/ (18). De resterende to beleggene er av den tradisjonelle sorten med /iççe/. Mine funn står i stil med hans egen oppfatning av dette. På spørsmål om hvilken variant han selv mener at han bruker, svarer han: /Bruke mæst 'ikke' ja, kaŋŋ vær e bruke 'iççe' nåŋŋ gaŋa/.

Nektingsadverb	
Tradisjonelle varianter:	10% (N=2)
Modifiserte varianter:	90% (N=18)

Tabell 15: Modifiseringsprosent ved nektingsadverb

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

I materialet registreres det ikke at Sondre har jamvekt i opprinnelige jamvektsord. Når det gjelder apokope, har han innslag av både tradisjonelle og modifiserte former. Tradisjonell bruk av apokope kommer til syne i for eksempel /jobb/ (3), /kast/ (1) og /snakk/ (2). Jeg har medregnet /jobb/ i denne kategorien på bakgrunn av bruken av apokope, til tross for at det kan diskuteres om det tradisjonelt heller er /arbæi/ som opprinnelig er mest typisk i Sunndal. Sondre har i tillegg ett eksempel av infinitiven /værg/, som jeg også har plassert under tradisjonell variant av samme grunn som ved forrige eksempel, men her må det presiseres at den «virkelige» tradisjonelle uttalen er /væŋ/. Han mangler også cirkumfleks i beleggene med apokope, men dette har jeg valgt å se bort ifra.

Av modifiserte former er det /væŋ/ med apokope som har størst frekvens (3), som tradisjonelt er et jamvektsord i Sunndal. Sondre selv sier at han ofte kan veksle mellom /væŋ/ og /væŋŋa/. Av modifiserte former har han også ett innslag av infinitiv med e-endelse. Dette kommer frem da han sier: /e bruke å spælle litt ute nåŋŋ gaŋa/.

Jamvekt og apokope av infinitivsformer	
Tradisjonelle varianter:	69% (N=9)
Modifiserte varianter:	31% (N=4)

Tabell 16: Modifiseringsprosent ved jamvekt og apokope av infinitivsformer

Palatalisering av dentaler i trykktung stilling

Sondre har svært få forekomster av tradisjonell palatalisering av dentalene *n* og *l* i trykktung stilling. Innen denne variabelen er det til sammen 64 belegg, og kun 6 av disse er med palatal uttale.

Han har ingen tradisjonell bruk med palatal lateral under intervjuet. Han bruker konsekvent dentalformer, for eksempel i: */alle/* (3), */hell/* (1), */allti/* (1) og */balln/* (1). Når det gjelder palatal nasal, har Sondre imidlertid noen få forekomster med tradisjonell palatalisering. Dette er i ordene: */nånn/* (3), */inn/* (1), */kann/* (1) og */hepp/* (1). Samtidig har han like mange forekomster uten palatal i */nånn/* og flere forekomster av */kann/* (7). Et interessant fenomen er at han konsekvent mangler palatalisering av *nd*, noe som samsvarer med den opprinnelige uttalen som ble brukt i Sunndal før dialektendringen utover siste del av 1900-tallet. Likevel er det lite grunn til å tro at Sondres manglende palatalisering i for eksempel */Tysklann/* og */Russlann/* har å gjøre med den gamle avpalataliseringen i det tradisjonelle sunndalsmålet før Hydros dager, siden han i tillegg mangler palatalisering i de andre tilfellene.

Palatalisering av dentaler trykktung stilling	
Tradisjonelle varianter:	9% (N=6)
Modifiserte varianter:	91% (N=58)

Tabell 17: Modifiseringsprosent ved palatalisering av dentaler trykktung stilling

Diftongen *ei*

Tradisjonell bruk av diftongen *ei* står sterkt hos Sondre, og beleggene viser at han har diftong i de fleste tilfellene. Av tradisjonelle former blir */hæilt/* (3), */væit/* (3) og */mæir/* (3) realisert flest ganger. Til tross for dette viser modifiseringsprosenten en overvekt av modifiserte former på grunn av at 16 av de totalt 28 beleggene er artikkelen */en/*. Hvis man derimot ser på frekvensen av *ulike* leksem, er det klart flest av disse innenfor den tradisjonelle kategorien. Dette kommer ikke frem i tabellen under, siden den kun tar hensyn til hvor mange belegg det er innen hver kategori til sammen.

Diftongen <i>ei</i>	
Tradisjonelle varianter:	39% (N=11)
Modifiserte varianter:	61% (N=17)

Tabell 18: Modifiseringsprosent ved diftongen *ei*

Presens av svake a-verb

Innen denne variabelen, med til sammen 40 belegg, er det tydelig at Sondre holder seg til modifiserte varianter ved presens av svake a-verb. Han har ingen innslag av tradisjonell a-endelse gjennom intervjuet.

Hele 16 ganger realiserer Sondre presensformen */bruke/*. For eksempel sier han: */E bruke ta jåggetura næstn vær dag/*. E-endelsen kommer også fram flere ganger gjennom */snakke/* (13): */Asså de e jo bare sånn e snakke da/*. Ellers er beleggene bestående av blant annet: */huske/* (3), */like/* (3) og */spælle/* (3).

Presens av svake a-verb	
Tradisjonelle varianter:	0% (N=0)
Modifiserte varianter:	100% (N=40)

Tabell 19: Modifiseringsprosent ved presens av svake a-verb

Annet

Sondre har gjennom intervjuet til sammen 3 belegg hvor han bruker tallordene *atten*, *nitten* og *sjue*. Her har han i alle tilfeller en modifisert uttale av disse ordene. Tradisjonelt i Sunndal blir disse tallene realisert som */aço/*, */niço/* og */çu/*. Sondre sier */attn/*, */nittn/* og */jue/*.

Adjektivene på *-lig/leg* som han benytter i samtalen har også modifisert form som er i samsvar med en standarduttale. Blant annet sier han */çedeli/*, */vanli/* og */vanskeli/*.

Kvalitativ analyse av Sondres språklige realiseringer

Interesser, nettverk, framtidsplaner og tanker om Sunndal

Sondre er en person som liker å være fysisk aktiv, og han spiller mye fotball og basketball. Han er også interessert i jakt. Sondre har venner fra forskjellige steder i verden, men hovedsakelig er vennene hans fra Norge, Somalia og arabiske land. Etter videregående er han usikker på hva han vil gjøre videre. Han tenker enten å ta et år med påbygging for å få studiekompetanse i realfag eller satse på lærlingplass ved Hydro Aluminium. Uansett har Sondre planer om å ta høyere utdanning, enten innen medisin eller ingeniørfaget.

På spørsmål om hva Sondre liker best med Sunndal, forteller han at han synes stedet er en rolig og fredfull plass å bo, spesielt med tanke på at han har en stor familie. Han sier at det imidlertid til tider kan bli *for* rolig, og at han av og til kjeder seg på grunn av dette.

Tanker om egen dialekt og dialektbruk i Sunndal

Sondre mener at dialekta på Sunndalsøra kan kjennetegnes ved at den er enkel for andre å forstå. Han forteller at han synes mennesker i Norge har mange */kompliserte dialækta/*, og */viss fårk çæm te Nårge å dæm ska lær se nåjk e de my lettar å fåftå sunndarsdialækta enn for eksæmpel trøndejk ell nå/*. Han har ikke merket seg om det er lokale dialektforskjeller i Sunndal, men han forteller at han har et inntrykk av at de utenfor sentrum, spesielt personer fra Øksendal, sier */ikke/*, mens sentrumsfolket

derimot bruker /iççe/. Når det gjelder dialektforskjeller mellom unge, voksne og eldre har han et inntrykk av at det ikke er store ulikheter, men at ungdommene har mer innslag av engelsk i dagligtalen enn den eldre generasjonen.

Sondre mener at han snakker slik som vennene hans i Sunndal. Hjemme veksler han imidlertid mellom norsk og arabisk. Han føler seg mest lik moren i talemåte, på grunn av at hun er den av foreldrene som snakker mest sunndalsdialekt. Sondre forteller at han også generelt veksler mye mellom ulike språk når han er med enkelte venner, og det er ikke uvanlig at */halle sætningen e på ett språk å halle sætningen e på ænjelsk/*.

Han har sjeldent fått kommentarer til talemålet sitt, men husker at han en gang fikk spørsmål fra en moldenser om hvorfor han snakker som han gjør. Sondre sier han er usikker på hvilken intensjon denne personen hadde med spørsmålet, og tenker selv at det enten handlet om ren nysgjerrighet eller et forsøk på å henge han ut. Han forteller også at han generelt holder på dialekta si, bortsett fra når han er med venner som ikke snakker flytende norsk. Da snakker han det han selv omtaler som «kebabnorsk». Ut ifra beskrivelsen av denne talemåten er det en multietnolektisk stil Sondre sikter til.

5.2.3 «Stine»

Stine er 18 år og bor på Sunndalsøra. Foreldrene hennes bor hver for seg, men begge er bosatt på Sunndalsøra. Stine har, i likhet med foreldrene, vokst opp i Sunndal kommune. Hun går studiespesialisering ved Sunndal videregående skole.

Kvantitativ analyse av Stines språklige realiseringer

Pronomen

Av personlige pronomen i subjektsform i 1.person entall og flertall, og 3.person entall har Stine til sammen 150 forekomster i løpet av intervjuet. Forekomstene består alle av de tradisjonelle variantene /e/ (116), /ho/ (10) og /vi/ (24). I intervjuet finnes det ingen belegg i 3.person entall hankjønn.

Personlige pronomen	
Tradisjonelle varianter:	100% (N=150)
Modifiserte varianter:	0% (N=0)

Tabell 20: Modifiseringsprosent ved personlige pronomen

Gjennom intervjuet er det lite bruk av eiendomspronomen, og Stine har kun to forekomster av denne type pronomener. Beleggene er i 1.person flertall, hvor hun to ganger bruker den modifiserte varianten */mine/*, som altså regnes som et modifisert trekk.

Eiendomspronomen	
Tradisjonelle varianter:	0% (N=0)
Modifiserte varianter:	100% (N=2)

Tabell 21: Modifiseringsprosent ved eiendomspronomen

Av demonstrative pronomener finnes det ikke belegg for variantene i entall, /de/ og /ta/ pluss /na/ og deŋŋ/. På spørsmål om hvilke varianter hun selv tror hun bruker av demonstrative pronomener, sier Stine: /E sie egentli denn dær, men på grunn av sa fâŋka som snakke så brett, så har e bynt å sakt de e å, så e sie av å te na dær å ja... de e vældi rart/. I dette sitatet kommer det imidlertid fram en tradisjonell flertallsform, da hun omtaler vennene sine som /sa fâŋka/. Dette skjer bare en gang igjennom intervjuet. Ved ett annet tilfelle bruker hun den modifiserte flertallsformen /dæm/. Av kun to belegg blir dermed modifiseringsprosenten 50-50.

Demonstrative pronomen	
Tradisjonelle varianter:	50% (N=1)
Modifiserte varianter:	50% (N=1)

Tabell 22: Modifiseringsprosent ved demonstrative pronomen

Nektingsadverb

Innen denne variabelen har Stine til sammen 44 belegg, og det er 3 ulike varianter som kommer til syne. Fordelingen mellom tradisjonelle og modifiserte varianter viser en klar overvekt av modifiseringer. To av beleggene er av den tradisjonelle varianten /iççe/. Videre veksler Stine ganske likt mellom modifiseringene /ikke/ (23) og /ifje/ (19). Generelt har Stine ofte f- for ç-lyden, noe jeg kommer tilbake til senere. /Ifje/ regner jeg imidlertid ikke som en egen variant, da det nok er snakk om /iççe/ med en lydlig endring. Likevel plasseres dette trekket under modifiserte varianter. Vekslingen mellom de ulike nektingsadverbene virker hun til å være klar over selv, da hun selv trekker det fram på spørsmål om hva hun mener kjennetegner dialekta hennes.

Nektingsadverb	
Tradisjonelle varianter:	4% (N=2)
Modifiserte varianter:	96% (N=42)

Tabell 23: Modifiseringsprosent ved nektingsadverb

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Innen jamvekt- og apokope av infinitivsformer har Stine 12 forekomster av både tradisjonelle og modifiserte varianter, men det er en klar overvekt av de tradisjonelle.

Blant tradisjonelle former er to av beleggene med jamvekt. Dette gjelder infinitivene /færra/ (1) og /jørra/ (1). Når det gjelder infinitivsformen å gjøre, er den «virkelige»

tradisjonelle uttalen /jærra/, men Stines realisering av dette ordet er innenfor det jeg vil kategorisere som en tradisjonell variant. Hun har videre tradisjonell bruk av apokope ved for eksempel /snakk/ (1), /møt/ (1) /prøv/ (1). På den andre siden, under modifiseringer, har Stine til sammen tre belegg. Dette er de apokoperte formene /vær/ (2) og /jør/ (1).

Jamvekt og apokope av infinitivsformer	
Tradisjonelle varianter:	75% (N=9)
Modifiserte varianter:	25% (N=3)

Tabell 24: Modifiseringsprosent ved jamvekt og apokope av infinitivsformer

Palatalisering av dentaler i trykkung stilling

Når det gjelder palatalisering av de undersøkte dentalene i trykkung stilling, er det lite tvil om hvilke varianter Stine bruker. Av til sammen 65 belegg, er kun ett av beleggene med tradisjonell palatal uttale.

Det eneste belegget på tradisjonell side er adjektivet /ældre/. De resterende beleggene med dental lateral. Eksempelvis sier Stine /ell/ (3), /tull/ (3), /alle/ (3) og /foreldre/ (2). Tradisjonelt uttales disse ordene med palatal lateral.

Ved *n*-lyden har Stine forekomster av to ulike varianter. På den ene siden sier hun for eksempel /nånn/ (7), /enn/ (3), /Sundaføra/ (2), /Sundarig/ (4) og /andre/ (2). Samtidig får en del ord en retrofleks nasal *ŋ*-lyd. Blant annet sier hun også /nåŋŋ/ (4), /kaŋŋ/ (2), /aŋŋa/ (3) og /laŋŋ/ (1). Formene med retrofleks- og dental nasal uttale regnes altså som modifiserte varianter.

Palatalisering av dentaler i trykkung stilling	
Tradisjonelle varianter:	1% (N=1)
Modifiserte varianter:	90% (N=64)

Tabell 25: Modifiseringsprosent ved palatalisering av dentaler i trykkung stilling

Diftongen *ei*

Stine veksler noe mellom tradisjonelle og modifiserte former innen denne variabelen, men av 53 forekomster har hun klart mest bruk av tradisjonelle former.

Hun holder seg til tradisjonelle varianter i ordene /væit/ (19), /hæilt/ (10) og /alæine/ (2). I ett tilfelle med presensformen *vet*, er det vanskelig å høre om hun har diftong eller monoftong. Jeg har etter gjentatte lyttinger konkludert med at den eventuelle diftongen er av så svak karakter at jeg har besluttet å plassere det under modifiseringer. Dette på grunn av at monoftong i dette tilfellet ikke har vært typisk for sunndalsdialekta (jf.kap.2.5.3). Andre modifiseringer kommer til syne ved eksempelvis /en/ (10), /hele/ (1) og /jæm/ (1).

Diftongen ei	
Tradisjonelle varianter:	72% (N=38)
Modifiserte varianter:	28% (N=15)

Tabell 26: Modifiseringsprosent ved diftongen ei

Presens av svake a-verb

Igjennom intervjuet er Stine konsekvent i bruken av presens av svake a-verb. Av totalt 22 belegg har hun en modifiseringsprosent på 100%.

Verbet med størst frekvens er */snakke/* (18). Ellers kommer e-endelsen til syne gjennom */jobbe/* (2), */bruke/* (1) og */våkne/* (1). Hun sier blant annet: */E jobbe som regel vær hæg/*.

Presens av svake a-verb	
Tradisjonelle varianter:	0% (N=0)
Modifiserte varianter:	100% (N=22)

Tabell 27: Modifiseringsprosent ved presens av svake a-verb

Annet

Andre særtrekk ved Stine sitt talemål er blant annet at hun ofte mangler den tradisjonelle ç-lyden. Dette har jeg allerede pekt på ved nektingsadverbet, der hun hadde 19 forekomster av */iffje/*. I intervjuet kommer det frem at dette gjelder også andre ord, og setningen som følger er et godt eksempel på hvordan dette ofte arter seg: */e føle iffje e jæm te å bli jent me fårk like my hvis e har me når e allerede jenne/*. Likevel har hun i noen få tilfeller hvor hun bruker den palatale plosiven ç. I intervjuet er det belegg for eksempelvis */iççe/* og */çæm/*, men dette virker til å være unntaksvis.

Som omtalt i sammenheng med palatalisering i trykk tung stilling, har Stine noe bruk av retrofleks nasal η-lyd hvor det tradisjonelt er vanlig med palatal nasal ɲ-lyd. Dette gjelder også i trykklett stilling. Blant annet sier hun */revvyskrivinaɲ/*, */garderobanɲ/* og */vænnanɲ/*. Hun har også ett innslag av */vænnan/*. Både tradisjonelt sunndalsmål og tradisjonelt øramål har begge palatal nasal i både trykklett og trykk tung stilling.

Kvalitativ analyse av Stines språklige realiseringer

Interesser, nettverk, framtidsplaner og tanker om Sunndal

Stine forteller at hun på fritiden bruker mye tid på trening. For tiden er hun også aktiv med å sette opp revy sammen med klassekameratene sine. Ellers tilbringer hun tid på deltidsjobben sin eller sammen med vennene sine. Hovedvekten av vennene til Stine kommer også fra Sunndal. Hun forteller at sunndalinger generelt har mange muligheter for ungdom. Hun nevner at stedet har en videregående skole, kulturskole og aktiviteter

man kan delta på. Dette synes hun er bra, men hun synes tidvis at Sunndal er et litt kjedelig sted.

Etter videregående har Stine behov for å komme seg litt bort. Hun planlegger å søke seg inn på folkehøyskole som tilbyr forskjellige reiser til utlandet. Om det ikke blir folkehøyskole, kunne hun tenkt seg å studere noe innen media- eller matematikkfaget, da begge disse fagene er interessante for henne. I fremtiden ser hun ikke for seg å flytte tilbake til Sunndal, men hun er åpen for at dette kan forandre seg med årene. Hun forteller at per i dag kunne hun heller tenkt seg å bosette seg i en by enten i Norge eller i utlandet.

Tanker om egen dialekt og dialektbruk i Sunndal

Som kjennetegn på talemålet på Sunndalsøra trekker Stine fram at det blir sagt /e/ i 1.person entall og /iççe/ eller /ikke/ som nektingsadverb. Som vi i den kvantitative delen har sett, bruker Stine selv disse formene. Hun forteller videre at det er lokale dialektforskjeller i Sunndal: */De e nå Jøra for eksempel; dær syns e værtfall at dæm snakke my bræiar. E har nånn vænna som çæm dæffra som snakke sånn hæilt anna liksom, sånn tara å mjørk å sånn liksom/*. Hun er ikke helt sikker hvordan variasjonene er ellers i kommunen, men */e føle dæm ikke snakke hæilt likæns såm me/*, sier hun.

Hun har ikke fått negative kommentarer til dialekta si, men hun forteller at hun flere ganger har opplevd at mennesker fra andre steder tror hun er trønder. Selv synes hun ikke talemålet hennes ligner på trøndersk. Hun husker også at bekjente fra nabokommunen, Surnadal, har kommentert at hun */snakke fikkeli fint/*, men dette inntrykket tror hun ikke folk fra Oslo-området har, sier hun. Hun forteller videre at hun stort sett holder på dialekta si når hun møter andre med annen dialekt. Det samme gjelder når hun er sammen med venner og familie. Hun forteller: */E væit at de e nånn som har foreldre som snakke my bræiar enn dæm, å at når dæm jæm jæm så snakke dæm my bræiar. Men sånn e de værtfall iffe me me/*. Hun kan imidlertid snakke «bredere» på en humoristisk måte når hun er sammen med vennene sine. Da hender det seg at de tuller med ord og uttrykk som blir brukt i utkanten av Sunndal, for eksempel på Gjøra. Hun vet ikke helt hvorfor de gjør det, men sier */e tru iffe vi tærjke liksom de hær* (dialekta på Sunndalsøra, red.anm) *e mæir rætt liksom/*.

5.2.4 «Sofie»

Sofie er 18 år og bor sammen med foreldrene sine på Sunndalsøra. Både hun og foreldrene er oppvokst i kommunen. Hun går studiespesialisering på Sunndal videregående skole.

Kvantitativ analyse av Sofies språklige realiseringer

Pronomen

Sofie har til sammen 132 forekomster av de personlige pronomenene i 1. person entall og flertall og 3. person entall, og alle er av tradisjonell karakter. Beleggene består av /e/ (114), /ho/ (7) og /vi/ (11). 3.person entall hankjønn mangler det belegg for.

Personlige pronomen	
Tradisjonelle varianter:	100% (N=132)
Modifiserte varianter:	0% (N=0)

Tabell 28: Modifiseringsprosent ved personlige pronomen

Av eiendomspronomen er det til sammen 10 belegg. Av tradisjonelle varianter er det /min/ (3) og /mi/ (1) som kommer til syne. I tillegg har Sofie ett tilfelle hvor hun bruker den modifiserte varianten /mine/ i flertallsform. Som vi ser av modifiseringsprosenten, har hun en klar overvekt av tradisjonelle varianter.

Eiendomspronomen	
Tradisjonelle varianter:	90% (N=9)
Modifiserte varianter:	10% (N=1)

Tabell 29: Modifiseringsprosent ved eiendomspronomen

Av demonstrative pronomen har Sofie totalt 7 forekomster. På tradisjonell side består beleggene av flertallsformen /sa/ (1) og entallsformen /ta/ (1). Av modifiseringer finner vi flertallsformen /dæm/ (5). Det finnes ikke belegg for /na/ eller /deɲɲ/, men på spørsmål om dette forteller Sofie at hun muligens varierer mellom disse to: /Variere litt kanje. Kan si bægge dele ja. Dæm såm e fra Jøra å sånn sie nå kanje 'na dær', mens på Øra sie kanje mæir 'denn dær' da/. Modifiseringsprosenten viser at Sofie under intervjuet har flest modifiserte varianter.

Demonstrative pronomen	
Tradisjonelle varianter:	28% (N=2)
Modifiserte varianter:	72% (N=5)

Tabell 30: Modifiseringer ved demonstrative pronomen

Nektingsadverb

Sofie har 34 realiseringer av /iççe/ og 5 av /ikke/. På spørsmål om hvilken variant hun selv mener at hun bruker, svarer hun at hun kun benytter den førstnevnte tradisjonelle varianten. Mine funn viser altså at hun hovedsakelig holder seg til den tradisjonelle, men at hun i sjeldne tilfeller også kan bruke den modifiserte. Fordelingen er altså med en overvekt av det tradisjonelle nektingsadverbet.

Nektingsadverb	
Tradisjonelle varianter:	13% (N=5)
Modifiserte varianter:	87% (N=34)

Tabell 31: Modifiseringsprosent ved nektingsadverbet

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Sofie har innen denne variabelen flest infinitiver av tradisjonell karakter. Beleggene i den tradisjonelle kategorien består hovedsakelig av realiseringer med bruk av apokope. Kun to belegg i denne kategorien er tradisjonelle jamvektsord. Infinitivene med jamvekt er /jǿrra/ (1) og /færra/ (1). Ellers finner vi apokoperte former i samsvar med det tradisjonelle i Sunndal, som i for eksempel: /kåm/ (3) og /fæir/ (2). Av modifiseringer er det i /vær/ (1), /søk/ (1) og /tærk/ (1), som tradisjonelt uttales uten apokope, altså /værra/, /søçe/ og /teņçe/.

Jamvekt og apokope av infinitivsformer	
Tradisjonelle varianter:	23% (N=3)
Modifiserte varianter:	77% (N=10)

Tabell 32: Modifiseringsprosent ved jamvekt og apokope av infinitivsformer

Palatalisering av dentaler i trykkung stilling

Innen denne variabelen har Sofie til sammen 68 belegg, og i intervjuet bruker hun omtrent kun modifiserte varianter.

De få forekomstene av tradisjonell type er /maņņ/ (1), /Sunņdan/ (1), /bynt/ (1) og /håλλ/ (1). Vi ser det blant da Sofie sier: /For maņņ tar jo åfte etter foreldra/. Under modifiserte varianter finner vi dentalform i stedet for tradisjonell palatal lateral i for eksempel /vill/ (5) /fjelltura/ (1) og /alle/ (2). Når det kommer til ord som tradisjonelt har palatal nasal, bruker Sofie to ulike varianter. I noen tilfeller sier hun /andre/ (7) /Sunņdan/ (1), /finn/ (2) og /nånn/ (1), mens hun noe oftere har retrofleks nasal der hvor det tradisjonelt skulle vært palatal nasal. Vi ser det oftest i ordene /kaņņ/ (6), /aņņa/ (3), /byņņe/ (3) og /eņņ/ (2).

Palatalisering av dentaler i trykkung stilling	
Tradisjonelle varianter:	6% (N=4)
Modifiserte varianter:	94% (N=64)

Tabell 33: Modifiseringsprosent av dentaler i trykkung stilling

Diftongen ei

Når det kommer til diftongen *ei*, er det klart flest *ulike leksem* under tradisjonelle varianter, men på grunn av at hun har størst frekvens av det samme ordet under modifiserte varianter, viser modifiseringsprosenten en ganske lik fordeling mellom henholdsvis tradisjonelle og modifiserte varianter.

Gjennom intervjuet har Sofie tradisjonell diftongbruk ved blant annet: /mæir/ (2), /hæilt/ (2) og /Trånhæim/ (2). Ved ett tilfelle sier hun også /æin/, men ved resten av tilfellene bruker hun den modifiserte varianten /en/ (11). Av modifiseringer finnes også ordene /jæmmе/ (1) og /mær/ (1).

Diftongen ei	
Tradisjonelle varianter:	48% (N=12)
Modifiserte varianter:	52% (N=13)

Tabell 34: Modifiseringsprosent ved diftongen ei

Presens av svake a-verb

Av totalt 35 belegg bruker Sofie nesten bare modifiserte varianter med e-endelse ved presens av svake a-verb.

Det eneste tilfellet hvor hun har tradisjonell a-endelse, er da hun snakker om Sunndal: */E lika at vi har liksåm myççy sånn natur/*. Ellers holder hun seg til modifiserte varianter. Eksempelvis kommer dette til syne ved */snakke/* (17), */bruke/* (8) og */flytte/* (3).

Presens av svake a-verb	
Tradisjonelle varianter:	97% (N=34)
Modifiserte varianter:	3% (N=1)

Tabell 35: Modifiseringsprosent ved presens av svake a-verb

Annet

Under intervjuet har Sofie mange belegg av adverbet *mye*. Her benytter hun kun den tradisjonelle varianten, som er */myççy/*. Videre har hun en del belegg hvor hun bruker */bare/*. Her ville den tradisjonelle uttalen vært */berre/*.

Kvalitativ analyse av Sofies språklige realiseringer

Interesser, nettverk, framtidsplaner og tanker om Sunndal

Sofie forteller at hun bruker mye av fritiden sin på skolearbeid og hund. Hun er glad i å gå på tur, men kan også like gjerne slappe av hjemme med en god TV-serie. Hovedvekten av vennene til Sofie bor også i Sunndal, og flesteparten bor i nærheten sentrum, men hun har også venner andre steder i kommunen.

Etter videregående er hun usikker hva hun skal finne på. Hun kunne tenkt seg et avbrekk fra skolen, og har derfor vurdert å søke på folkehøgskole. Hvis hun skal gå rett videre til studier, er det lærerutdanning eller barnevernspedagog som frister mest. Hun forteller at hun uansett vil flytte for å prøve noe nytt. Hun er usikker på om hun vil flytte tilbake til Sunndal senere, men hun forteller at hun er hjemmekjær og tror hun kommer til å savne hjemstedet når hun flytter. Jeg spør Sofie hva som er det beste med Sunndal, og hun svarer: */E like at vi har liksom myççy natur. Fint å gå liksom, de e iççe nå sånn bila å hus overalt liksåm, du kaññ kåm de bort fra de å. (...) Næi, e trives nå på Øra e/*.

Tanker om egen dialekt og dialektbruk i Sunndal

På spørsmål om hva som kjennetegner dialekta på Sunndalsøra svarer Sofie: */Iççe så vældi sånn fint. Snakke litt sånn, e væit iççe, de e iççe sånn feminint føle e/*. Hun sier at hun ofte har tenkt dette når hun har sett sunndalinger på TV, men at hun ikke tenker så mye over det når hun selv snakker. Hun sier også at sunndalsdialekta har mange ord og uttrykk som andre ikke bruker. Hun nevner for eksempel */kjøle/* (veldig, forferdelig) og */dryg/* (slitsom): */De har e hørt når e har komme på andre plassa at de jønne dæm iççe nå tå/*. Hun forteller at det er lokale dialektforskjeller i kommunen, der hun trekker fram at de fra Gjøra og Ålvundfjord snakker «bredere» enn de på Sunndalsøra. Hun synes også at eldre snakker «bredere» enn ungdommer, men at ungdommer og foreldrene deres snakker relativt likt. Hun tenker at denne variasjonen kan være på grunn av stor innflytting til Sunndal og at de generelt i dagliglivet hører mye bokmålsnære dialekter på TV. Hun føler at hun snakker relativt likt både vennene og foreldrene sine.

Sofie har ikke fått kommentarer til talemålet sitt, men hun har tenkt at de med mer bokmålsnære dialekter kanskje synes hun snakker litt rart. Til tross for dette er det viktig for henne å holde på dialekta si. Hun sier at hun ikke synes noe om at mennesker legger om og tilpasser dialekta si når de flytter til et annet sted eller når de møter noen med en annen dialekt. Jeg spør hvorfor hun tenker det, og får svar: */Næi, fårdi e e sunndařin, å e vil liksom vis kor e çæm fra, å e vil håll på dialækta mi da, for at de e iççe nå vits å snakk nå andre dialekta liksåm/*.

5.2.5 Oppsummering av hovedinformantenes språktrekk

Variabel	Stian	Sondre	Stine	Sofie	Felles gjennomsnitt
Pers. pronomen	0%	8%	0%	0%	2%
Eiendomspronomen	50%	50%	100%	10%	53%
Dem. Pronomen	92%	100%	50%	72%	79%
Nektingsadverb	0%	90%	96%	13%	50%
Jamvekt/apokope inf.	15%	31%	25%	23%	24%
Palatalisering av dentaler i tr.tung st.	31%	91%	99%	94%	79%
Diftongen <i>ei</i>	21%	61%	28%	52%	41%
Pres. av svake a-verb	93%	100%	100%	97%	98%
Individuelt gjennomsnitt	38%	66%	62%	45%	

Tabell 36: Variabelskjema med oversikt over individuell og felles gjennomsnittlig modifieringsprosent

Oppsummering av språklige variabler

Pronomen

Hovedinformantene holder seg i sterk grad til tradisjonelle varianter av personlige pronomen i 1.person entall og flertall og 3.person entall hunkjønn. Alle, bortsett fra Sondre, har også tradisjonell bruk i 3.person entall hankjønn. Samlet ligger den gjennomsnittlige modifieringsprosenten ved personlige pronomen på 2%. Disse formene samsvarer altså med resultatet i Jenstad sin studie fra 1980-tallet, hvor formene /e/ og /vi/ hadde fått innpass hos utvalget. Et fåtall av informantene i undersøkelsen hans vekslet mellom /e/, /æ/ og /i/ i 1.person entall, samt /vi/ og /åss/ i flertall, men de førstnevnte variantene hadde fått et klart fortrinn (Jenstad, 1983:92-93). En slik veksling har jeg ikke registrert i mitt datamateriale, verken fra dybdeintervjuene eller spørreskjemaundersøkelsen. På landsbasis har formen /vi/ sett ut til å ta over for andre former, spesielt i bymålene. Molde, som opprinnelig kategoriseres som et *me*-område, er et av flere eksempler på byer hvor nettopp en slik utvikling har skjedd (Skjekkeland, 2005:110). /Vi/ var også enerådende variant hos informantene i Stomsvik (2018:60) fra nabokommunen, Tingvoll, men i likhet med mine hovedinformanter, fant Stomsvik varianter både *med* og *uten* palatal nasal i 3.person entall hankjønn.

Modifieringsgraden er derimot noe høyere ved bruk av eiendomspronomenene, og det er spesielt ved flertallsformen /mine/ at modifiering oppstår hos hovedinformantene. Innen denne variabelen kommer den gjennomsnittlige modifieringsgraden på 53%. På 1980-tallet viste Jenstad at den tradisjonelle palataliseringen av eiendomspronomenene i stor grad hadde blitt erstattet med dental uttale (Jenstad, 1983:93). I mitt datamateriale fra dybdeintervjuene finnes det ikke forekomster med palatalisering innen denne variabelen. Dentalform i eiendomspronomenene er typisk for Nordmøre generelt (Jenstad, 1983:93).

Demonstrative pronomener får den høyeste modifieringsgraden sammenlignet med de andre pronomenkategoriene, med hele 79%. Stian, Stine og Sofie veksler tidvis mellom entalls- og flertallsformene /na/ - /dejn/ og /sa/ - /dæm/, men det er likevel flest innslag av modifiererte varianter. Sondre har konsekvent bruk av modifiererte varianter. Mine funn skiller seg altså fra funnene på 1980-tallet, hvor de tradisjonelle formene /na/, /ta/ og /sa/ sto sterkt blant ungdommen. Det kan virke til at det har skjedd en endring i senere tid, ikke bare i Sunndal, men også i naboombådene til kommunen. Blant annet viser både Stomsvik (2018:60), Hårstad (2004:143) og Fivelstad (2012:32) at de modifiererte formene /dejn/ og /dæm/ også er i bruk på henholdsvis Tingvoll, Oppdal og i Rindal.

Nektingsadverb

Ved bruk av nektingsadverbet har Stian og Sofie svært lav grad av modifieringer, mens Sondre og Stine derimot har svært høy. Slik kommer den gjennomsnittlige modifieringsprosenten på 50% for dette språktrekket. Det er formene /iççe/ og /ikke/ som synliggjøres i datamaterialet. Stian er den eneste som konsekvent bruker den tradisjonelle varianten under hele intervjuet. Stine har tidvis en lydlig endring med /iffje/. Dette sammenfallet mellom *f*- og *ç*-lyden er registrert hos yngre språkbrukere i de fleste store byene i landet opp til og med Trondheim (Skjekkeland, 2005:142). Hos Jenstad (1983:96) sto varianten /iççe/ klart sterkest blant ungdommen, så mine dokumenterte varianter vitner om at utviklinga i retning /ikke/ har økt i omfang siden 1980-tallet. Blant Jenstads informanter var det kun 2 av 16 som vekslet mellom mellom /iççe/ og /ikke/,

mens kun én konsekvent brukte */ikke/*. Generelt på Nordmøre og omegn viser flere talemålsundersøkelser at */ikke/* ser ut til å få innpass hos de yngre. Dette gjelder både hos Stomsvik (2018:61) fra Tingvoll, Fivelstad (2012: 32) fra Rindal, Settemsdal (1999: 103) fra Aure og delvis hos Hårstad (2004: 137) fra Oppdal. Den modifiserte formen */ikke/* er generelt ikke tradisjonelt brukt i noen av de nærliggende byene Molde eller Kristiansund. I Trondheim by blir begge formene */icc/* og */ikke/* brukt, alt ettersom om nektingsadverbet står i trykk tung eller trykklett stilling. */Ikke/* er også eneformen i bokmål.

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Jamvekt og apokope får den nest laveste modifieringsprosenten av alle undersøkte variabler, med 24%. I datamaterialet mitt var det få belegg for opprinnelige jamvektsord, men ut fra de få forekomstene virker informantene til å veksle mellom tradisjonelle og modifiserte varianter. Vi ser denne vekslingen spesielt ved *å være*, hvor alle, bortsett fra Sondre, har både innslag av den tradisjonelle varianten med *a*-endelse, */værra/*, og en modifisert form med apokope, */vær/*. Det kan altså virke som at bruk av apokope har økt de siste 40 årene, da *a*-endelsen sto sterkt i Jenstad sitt utvalg på 1980-tallet (1983:61-62).

Videre har alle informantene mer eller mindre konsekvent bruk av tradisjonelle former med apokope. Hos Sofie og Stian finnes det imidlertid belegg med apokope hvor det tradisjonelt i Sunndal er *e*-endelse og velar palatal i infinitiv. Dette gjelder formene */tærnk/* hos både Stian og Sofie og */søk/* hos Sofie.

I Hårstad (2004:138-139) fra Oppdal, sto jamvektprinsippet sterkt blant utvalget, spesielt i verbklassen. Blant annet trekker han fram tradisjonelle former som */vårrå/*, */våttå/* og */fårrå/*. Ut fra dette virker det altså til å være et skille mellom ungdommene fra Sunndalsøra og Oppdal når det gjelder jamning av infinitiver. I Trøndelag er derimot apokopen i infinitiv i frammarsj, og jamvektsordene får derfor vokalbortfall i mange tilfeller, slik som i mitt materiale (Skjekkeland, 2005:144).

Palatalisering av dentaler i trykk tung stilling

Ved palatalisering av dentaler i trykk tung stilling har alle, bortsett fra Stian, en modifieringsprosent på over 90%. Samlet blir den gjennomsnittlige modifieringsgraden 79%. Det er det to ulike modifiserte varianter som går igjen. Den første varianten er med dental uttale, som i eksempelvis */hann/* og */ball/*. Den andre varianten er en retrofleks nasal lyd, som i eksempelvis */kanŋ/*. Sistnevnte variant er kun dokumentert hos Stine og Sofie. Stian er den informanten med klart flest forekomster av tradisjonell karakter, men også han veksler tidvis mellom tradisjonell palatal og dental uttale, ved for eksempel */fjnn/* og */finn/*.

På 1980-tallet sto palatalisering av dentaler i trykk tung stilling sterkt hos informantutvalget til Jenstad (1983), hvor 10 av til sammen 16 informanter hadde palatal uttale ved dentaler. Her ble imidlertid enkelte av disse tilfellene regnet som modifiseringer på grunn av at det tradisjonelle talemålet i Sunndal *ikke* hadde palatalisering av *nd*, *ns* og *nt*. Dette regnes altså som en «gammel sunndalsk» avpalatalisering. I Jenstads datamateriale fant han likevel det han selv omtaler som en tendens til ei *nyere* avpalatalisering, som det er naturlig å anta er av samme opphav som

mitt datamateriale dokumenterer (Jenstad, 1983:67). Avpalatalisering ser generelt ut til å gjøre seg gjeldende i store deler av palataliseringsområdene i Norge, både i Oppland, på Nord-Vestlandet, Trøndelag og i Nord-Norge (Skjekkeland, 2005:141). Tendensen synliggjøres også til dels i nabokommunen, Tingvoll (Stomsvik, 2018:62). En annen tendens, som også gjør seg gjeldende i mitt datamateriale, er utviklinga der de palatale dentalene gradvis får retrofleks uttale. Dette språktrekket sprer seg i byer og tettsteder i Norge, spesielt i Nord-Norge og Midt-Norge (Skjekkeland, 2005:141).

Diftongen ei

Den samlede modifieringsgraden er innen denne variabelen 41%. Det må imidlertid påpekes at denne prosenten i stor grad blir dratt opp på grunn av stor frekvens av monoftongering av artikkelen /en/ hos informantene. Ser man i fra dette leksemet, ville modifieringsgraden vært betydelig lavere, da datamaterialet kun dokumenterer ett eller to innslag av ulike leksem med modifisert monoftong sett bort fra artikkelen /en/. Likevel har både Stian, Sondre, Stine og Sofie har klart flest *ulike* leksem under tradisjonelle varianter innen denne variabelen. *Ei*-diftongen sto også sterkt blant informantutvalget til Jenstad (1983:59). Ellers på Nordmøre har det som tidligere omtalt tradisjonelt vært monoftongering med æ hvor sunndalsmålet har hatt diftongen *ei*, men i Stomsvik (2018) vekslet informantutvalget mellom monoftong og diftong innen denne variabelen. Dette samsvarer med erfaringen min fra oppveksten. Jeg har vokst opp i utkanten av Sunndal, i Ålvundfjord, hvor det tradisjonelt har vært vanlig med monoftongering fremfor diftong ved *ei*. I de senere årene har jeg imidlertid observert at unge bruker diftongen *ei* mer frekvent, meg selv inkludert. Min erfaring tilsier at det er en endring fra /mær/, /hæm/ og /bæn/ til /mæir/, /hæim/ og /bæin/ i flere av områdene på Nordmøre hvor monoftongering tidligere har dominert.

Presens av svake a-verb

Modifieringsgraden er desidert høyest ved presens av svake *a*-verb blant hovedinformantene fra Sunndalsøra, med hele 98%. Sondre og Stine har kun modifiserte varianter innen denne variabelen, mens Stian og Sofie har en prosent på henholdsvis 93% og 97%. *E*-endelsen ser altså ut til å være sterkt dominerende blant mine informanter. Hos Jenstad sitt informantutvalg sto derimot den tradisjonelle *a*-endelsen sterkt, der kun 5 av 16 informanter vekslet mellom *e*- og *a*-endelse (Jenstad, 1983:80). Tendensen med *e*-endelse i svake *a*-verb finnes også delvis i utvalget i undersøkelsene til Stomsvik (2018:60) fra Tingvoll og Fivelstad (2012:30) fra Rindal, men i svært liten grad hos Hårstad (2004:144) fra Oppdal. I Trøndelag ser vi derimot en mer lik utvikling som på Sunndalsøra, med en ekspansiv utvikling av *e*-endelse i disse verbene (Hårstad, 2004:152).

5.3 Informantportretter av sekundærinformantene

I tillegg til mine fire hovedinformanter, har jeg som nevnt også intervjuet tre informanter som *ikke* bor på Sunndalsøra. Disse bor altså i forskjellige bygdeområder i Sunndal kommune. Sekundærinformantene har fått fiktive navn, og det er: Bjørn, Beate og Berit. Jeg mener det er interessant å inkludere ungdommer utenfor sentrum, og på den måten se etter en eventuell språklig divergens mellom sentrumsungdom og bygdeungdom i Sunndal. Jeg anser det også som interessant å se etter eventuelle forskjeller i tankesett og holdninger til eget talemål. I det som følger har jeg derfor gjort en kortfattet analyse av språktrekkene til sekundærinformantene, samt gitt en kort oversikt over deres tanker og holdninger til eget talemål.

5.3.1 «Bjørn»

Bjørn bor på Grøa og går yrkesfaglig retning ved Sunndal videregående skole. Foreldrene er også født og oppvokst i Sunndal. På fritiden driver han for det meste med trening og dataspill.

Kvantitativ analyse av Bjørns språklige realiseringer

Bjørn har hovedsakelig konsekvent bruk av tradisjonelle former innen pronomenvARIABLEN. Det eneste unntaket er ved demonstrative pronomener, hvor han veksler mellom de tradisjonelle og modifiserte variantene /ta/ og /deɲɲ/, pluss /sa/ og /dæm/. Ved nektingsadverbet er alle forekomstene av formen /iççe/. Han har videre flest forekomster av infinitiver hvor det tradisjonelt er apokope, blant annet i /viɲɲ/, /tap/ og /fɾøtt/. A-endelse forekommer sjeldent under intervjuet, men ved ett tilfelle bruker han tradisjonell form i /spælla/. Samtidig sier han /jɔr/ i modifisert form. Bjørn har foreldre som snakker tradisjonelt sunndalsmål, hvor dentalene *nd*, *nt*, *ns* ikke har palatalisering. Dette finnes det et par eksempler på også hos Bjørn, spesielt ved /andre/. Ellers har han konsekvent palatalisering av de undersøkte dentalene. Ved diftongen *ei* er han noe mer inkonsekvent. Dette kommer blant annet til syne gjennom /mæir/ og /mær/, samt /æin/, /æn/ og /en/. I likhet med hovedinformanterne har Bjørn til sist omtrent kun modifiserte former ved presens av svake *a*-verb. Dette kommer til syne gjennom ved eksempelvis /bruke/, /snakke/ og /like/. Ut fra en samlet vurdering av alle disse språktrekkene er det lite som skiller Bjørn fra informantene fra sentrum. Det eneste man eventuelt kan peke på, er at han generelt ser ut til å ha flere innslag av tradisjonell palatalisering av dentaler i trykkstilling enn hovedinformantene.

Kvalitativ analyse av Bjørns språklige realiseringer

Bjørn synes det er vanskelig å svare på hva som kjennetegner talemålet på Sunndalsøra, men han sier at ord gjerne blir «forkortet» og «sammenslått». Han forklarer at han for eksempel sier: /haçe/ for /har iççe/, og at det dermed kan oppleves litt vanskelig å «henge med» når han snakker. Han forteller også at det er lokale dialektforskjeller i Sunndal: /Oppåver dan (Øvre Sunndal, red.anm.) bɾi de mæɾ gammelɾaks, bɾi de, åsså byɲne de å nøytraliser se når du çæm mot Jøra. Da bɾi de græit att ijæn. De byɲne kanfe bɾi litt mæir oppdaɾiɲ dær da, på Jøra tæɲke e/. Jeg spør Bjørn hva han mener med «greit», og han trekker fram moren sin som eksempel: /Ho snakke myççy bræiar eɲɲ me. Får 'spæil' for eksæmpel, de e jo 'spîl'. Å 'snæggle' de e 'snîl'. Men e sie iççe sånt. Bror min sie de litt, trur e, av å te. Men vi har byɲt å snakka litt mæɾ, litt mæir bokmâɾ på en måte, men iççe hæilt. Vi sie 'e' å iççe 'i', å vi sie 'spæil' sånn såm normale fåɾk. E

driv å mobba mor mi litt får ta da. E trur desto gamrar fårk du møte, desto bræiar dialækt har dæm rætt å slætt/. Her ser vi altså hvordan Bjørn kategoriserer dialekttrekk; bokmål forbinder han med «det normale», som igjen skaper et bilde av dikotomien til «det unormale» som plasseres med varianter som divergerer fra bokmål. Samtidig forteller Bjørn at han synes */sunnadialækta e bæst uansett/*, og at det er viktig for han å holde på dialekta si. Når han møter mennesker med annet talemål, opplever han ofte at han ikke blir forstått fordi */dæm må mates me bokmål/*. Han forteller at i slike situasjoner prøver han å snakke saktere, men fortsatt holde på dialekta si, og at */de får dæm tåra/*. Det tradisjonelle sunndalsmålet sier han derimot */bli så brett at e bærre syns de bli unødvæendi/*, men han sier det riktignok med et glimt i øyet.

5.2.2 «Berit»

Berit bor på Ålvundeid og går studiespesialiserende linje ved Sunndal videregående skole. Både hun og foreldrene er født og oppvokst i Sunndal. På fritiden liker hun å være sosial og drive med sport.

Kvantitativ analyse av Berits språklige realiseringer

I likhet med hovedinformantene fra sentrum har Berit kun tradisjonell bruk av både personlige pronomeren og eiendomspronomenen. Under intervjuet forekommer det derimot ikke belegg av tradisjonell karakter ved demonstrative pronomeren, men bare et par modifiserte varianter. Videre bruker hun bare tradisjonell variant med */iççe/* ved nektingsadverbet. Innen jamvekt og apokope-variabelen har Berit kun forekomster med apokope. Dette gjelder både leksem hvor det tradisjonelt skal være apokope, men også opprinnelige jamvektsord. Hun sier altså */flytt/* og */snakk/*, men også */fær/* og */vær/*. Hun er noe vekslende i bruken av palatalisering av dentaler i trykk tung stilling. Hun veksler mellom lydene palatal nasal, dental nasal og retrofleks nasal lyd. Vi ser denne vekslingen i ordene */Sunnar/*, */andre/* og */kan/*. Hun veksler også mellom dental- og palatal lateral ved eksempelvis */vill/* og */vill/*. Når det kommer til diftongen *ei*, må det nevnes at siden Berit er fra Ålvundeid tilhører hun området hvor *ei* blir monoftongert til *æ*. Dette gjør seg likevel ikke gjeldende hos henne, da hun stort sett har *ei*-diftong. Det eneste unntaket er ved */æn/*. Til sist har hun ikke tradisjonell bruk med *a*-endelse ved presens av svake *a*-verb. Hun sier eksempelvis */lage/*, */savne/* og */træne/*.

Kvalitativ analyse av Berits språklige realiseringer

På spørsmål om hva Berit mener kjennetegner talemålet på Sunndalsøra, forteller hun at hun ofte får høre at talemålet ligner på trøndersk. Ellers synes hun det er vanskelig å komme opp med andre kjennetegn. Hun peker på at det er lokale dialektforskjeller i kommunen: */Dæm snakke nå my bræiar da på får eksempel Jøra å uti Årvunfjorn. Å oppi Virumdar/* (del av Ålvundeid, red.amn) *e de litt bræiar/*. Hun sier også at på Ålvundeid sentrum er talemålet litt */finar, men deppn eldre gardn snakke jo myççy bræiar enn de vi jør da. På Årvuneie føle e de e litt utvanna, iççe så brett/*. Når hun skal beskriver hvordan hun føler talemålet sitt plasserer seg sammenlignet med klassekameratene fra Sunndalsøra, sier hun at hun ikke har merket noen forskjeller mellom seg selv og sentrumsungdommen. Hun forteller videre at hun er stolt av dialekta si, og at hun har en tendens til å fremheve dialekttrekkene sine i møte med mennesker fra andre steder. Hun har aldri opplevd å være flau over talemålet sitt. Hun har heller

ikke opplevd å få negative kommentarer. Hun sier: */nånn syns de e kult at vi har dialækt. E har nånn vænna fra Oslo, å dæm syns de e kult at vi sie e å icçe å slike tinj/*.

5.3.3 «Beate»

Beate bor på Fale og går studiespesialiserende linje ved Sunndal videregående skole. Både hun og foreldrene er født og oppvokst i Sunndal. På fritiden liker hun å være sosial med familie og venner, og gå på jaktturet.

Kvantitativ analyse av Beates språklige realiseringer

Under intervjuet bruker Beate en del modifiserte former ved pronomenvariabelen. Dette gjelder spesielt ved eiendomspronomen og demonstrative pronomen. Ved eiendomspronomenene skiller hun mellom entallsformer og flertallsformer ved */min/* og */mine/*, og ved demonstrative pronomen har hun flest innslag av modifiserte varianter ved eksempelvis */denn/* og */dæm/*. Hun forteller selv at hun for oftest bruker de tradisjonelle variantene av de demonstrative pronomenene når hun er hjemme. I bruken av personlige pronomen er alle beleggene av tradisjonell karakter. Hun sier altså */e/* og */vi/*, men oppgir at hun bruker formene fra det tradisjonelle sunndalsmålet, */i/* og */åss/*, i 1.person entall og flertall når hun er hjemme. Ved bruk av 3.person entall hankjønn, mangler hun den tradisjonelle palataliseringen og sier */hann/*. Når det gjelder nektingsadverbet, veksler hun mellom formene */icçe/* og */ikke/*, men selv oppgir hun at hun aldri bruker den modifiserte formen */ikke/*, verken hjemme eller på skolen. Hun veksler også mellom tradisjonelle og modifiserte varianter ved jamvekt og apokope. På tradisjonell side har hun bruk av formene */snakk/* og */værra/*, mens på modifisert side finner vi */ligg/* og */jør/*. Spesielt interessant med Beates språklige realiseringer, er at hun omtrent konsekvent mangler palatalisering av dentaler. Mye av dette kan forklares ved at hun er vokst opp med det tradisjonelle sunndalsmålet, hvor *nd*, *nt* og *ns* ikke får palatal uttale, men samtidig mangler hun palatalisering i ord som tradisjonelt palataliseres *også* i det tradisjonelle sunndalsmålet. Ved *ei*-diftongen er hun videre stort sett konsekvent i bruken av tradisjonelle varianter, sett bort i fra at hun alltid sier */en/* uten tradisjonell bruk av diftong. Ved svake *a*-verb i presens har hun, i likhet med de andre informantene, en klar overvekt av *e*-endelse. Kun ett av beleggene innen denne variabelen er med tradisjonell *a*-endelse, og det skjer ved */snakka/*.

Kvalitativ analyse av Beates språklige realiseringer

Beate bruker beskrivelsen */utvatna sunndalsdialækt/* på spørsmål om hva som kjennetegner talemålet på Sunndalsøra. Hun forklarer: */Vi snakke myççy bræiar oppi bøgda enn du jær hær på Øra. Hær (på Sunndalsøra, red.anm) snakke dæm litt finar på en måte. E çenne mane såm bor på Øra, da, såm sie 'ikke' istede får 'icçe'. Å 'e' istede for 'i'. De jør nå e å, da, når e e hær (på skolen, red.anm), men e sie 'i' hæime. Så de e at dæm lægg om te at de bji litt finar å mæire 'oslosk'. 'Mælk' istede får 'mjøk', 'smør' istede får 'smår'. Hæilt sånne vanlie tinj/*. Beate opererer med det hun selv omtaler som «hjemmespråk» og «skolespråk». Hun forteller at hun snakker tradisjonelt sunndalsmål hjemme, men justerer talemålet sitt når hun er på skolen. Da snakker hun øramål, slik som medelevene hennes fra sentrum gjør. Til meg snakker hun kun øramål under intervjuet. Hun forteller at hun ofte har opplevd å få negative kommentarer til talemålet sitt, både i form av herming og bemerkelser som at hun snakker «rart» og «uforståelig».

Klassekameratene fra Sunndalsøra kan av og til herme etter henne hvis hun /bynne å snakk litt bræiar. Da kan de henn e blir hærma etter. Å flirt litt av, fordi at de e ikke sånn du ska snakk/. Dette går ikke spesielt inn på henne, forteller hun, og hun synes det er greit å tilpasse talemålet gjennom å bruke «hjemmespråk» og «skolespråk». Hun sier at hun tolker ikke at de prøver å være slemme mot henne, men at /dæm syns veɽ sikkert de e arti da, jør narr av dialækta fordi at dæm snakke ikke slik, altså høres fikkeli gammerdaks ut når du bynne snakk gammeɽ dialækt. De e ikke så mange kommentara, de e mæst bærre hærmiɽ i sånn ækkel stæmme/.

6. Drøfting

I dette kapitlet forsøker jeg å legge frem mulige forklaringer på språksituasjonen i Sunndal, der både hovedinformantene, sekundærinformantene og spørreskjemainformantene vil bli inkludert. I det som følger, vil begreper som *nivellering*, *standard* og *prestisje*, stå sentralt. Andre sentrale begrep vil være *språknormer*, *identitet* og *tilhørighet*.

6.2 Nivelleringstendenser på Sunndalsøra

Innen norsk talemålsutvikling har flere undersøkelser vist en tendens til ei utjevning av dialektforskjellene innenfor regionene. Slike prosesser omtales som *nivellering*, omfatter og overlapper med termene *regionalisering* og *standardisering*. Disse prosessene innebærer altså at lokale «spesielle» dialekttrekk fra bygdemålene gradvis blir borte, og videre blir erstattet med mer utbredte dialekttrekk fra regionen ved stedet. Prosessen kan illustreres som ei bølge som sprer språklige trekk fra regionen som ringer i vann utover i omlandet (jf. *bølgeteorien* og *sprangteorien*, f.eks. Sandøy, 2012:223). Årsaken til slike spredningsprosesser henger gjerne sammen med den moderne samfunnsutviklinga, hvor de sterke regionsentrene tiltrekker seg innflyttere fra bygdeområdene og andre landsdeler. Dette innebærer blant annet at knutepunktet i kommunikasjonen havner i regionsentrene og dermed påvirker talemålet til de som oppholder seg der for eksempelvis skolegang eller arbeid (f.eks. Skjekkeland, 2005:23-24 og Akselberg, 2012:163). Slike nivelleringsprosesser fører altså til en språklig homogenisering, enten innad i en region eller innenfor landegrensen, og påvirkningen kommer gjerne først fra «storbyen» og sprer seg deretter til byene og tettstedene i regionene (Skjekkeland, 2005:24). Sandøy (2012:223) illustrerer hvordan et sentrumshierarki påvirker språket i byene og tettstedene i en trappemodell, med Oslo øverst, med størst dominans, som deretter i tur påvirker Trondheim, Kristiansund og til sist Sunndalsøra. I denne modellen hevder Sandøy altså at sunndalingene får dialekttrekkene servert fra Trondheim, gjennom Kristiansund.

I kapittel 5.2.5 pekte jeg på flere modifiserte språktrekk hos informantene som kan vitne om at talemålet på Sunndalsøra har blitt påvirket av andre byer og tettsteder. Slike konklusjoner om *hvor* påvirkningen kommer fra, er naturligvis problematisk på grunn av at samme utvikling gjerne skjer flere steder, og det ofte er vanskelig å si hvor utgangspunktet starter og hvilken påvirkning det har hatt. I tillegg har jeg dessverre ikke hatt tilgang til studier av talemålet i henholdsvis Kristiansund og Molde i denne prosessen. Mer forskning foreligger imidlertid om Trondheim, og jeg vil derfor legge størst vekt på likhetstrekkene med trøndersk i det som følger.

Språktrekk som virker til å sammenfalle med trøndersk språkutvikling, synliggjøres blant annet ved modifiseringer av nektingsadverbet, */iffe/* og */ikke/*. Som tidligere nevnt i kapittel 5.2.5 skjer det i Trondheim og andre store byer et sammenfall av *f-* og *ç-*lyden, som dermed rammer nektingsadverbet */iççe/*. I Trondheim by veksles det mellom */icc/* og */ikke/* ved og trykklett og trykktung stilling. Blant mine informanter virker det derimot ikke til at denne vekslingen mellom tradisjonell */iççe/* og modifisert */ikke/* skjer på bakgrunn av trykkstillingen, men bruken av det modifiserte nektingsadverbet kan likevel ha påvirkning fra Trondheim. Samtidig kan man ikke utelukke at påvirkningen også kan komme fra et bokmålsnært standardtalemål. I Kristiansund står tradisjonelt */iççe/* sterkt,

og selv om det ikke foreligger forskningsmessig dokumentasjon for dette, tilsier min erfaring som nordmøring at denne formen fortsatt holder seg i Kristiansund by.

Ved jamvekt og apokope ser det ut til at informantene har en overvekt av apokoperte infinitiver hvor det tradisjonelt skulle vært *a*-endelse. Som jeg tidligere har påpekt, er dette et trekk som sammenfaller med trøndersk utvikling. Samtidig viser datamaterialet mitt at *a*-endelsen fortsatt er til stede, spesielt i leksemet /*værra*/. Denne tendensen fra *a*-endelse til apokope ser ut til å ha økt siden 1980-tallet, da Jenstads (1983: 61-62) funn tilsa at jamvektsprinsippet sto sterkt blant utvalget. I materialet mitt synliggjorde det seg også et par tilfeller med infinitivsformer med *e*-endelse hos Stian og Sondre, som kan antas å være en modifisering med påvirkning fra standardtalemålet. Frekvensen av sistnevnte varianter er likevel så liten at det ikke er grunnlag for å kalle det en tendens.

Den generelle tendensen til avpalatalisering i Norge, deriblant i Trondheim, ser også ut til å gjøre seg gjeldende i mitt informantutvalg fra Sunndalsøra. Spesielt utpeker sekundærinformant Beate og hovedinformant Sondre seg ut innen denne variabelen, på bakgrunn av at begge har svært stor grad av modifiserte former uten palatal nasal. Enkelte av informantene, spesielt Stine og Sofie, har til tider innslag av retrofleks nasal fremfor palatal nasal. Jeg vil hevde at denne påvirkningen kommer utenfra Sunndal. Det er naturlig å anta at opphavet ligger i standardtalemålet, og at former med retrofleks kan beskrives som et *kompromiss* for språkbrukerne. Med dette mener jeg at dental uttale kan oppleves som for «fint» eller «standardnært», mens palatal føles for «bredt», «tradisjonelt» eller «ruralt».

Variabelen med den høyeste modifiseringsgraden er presens av svake *a*-verb, hvor alle informantene omtrent i stor grad har *e*-endelse i disse verbene. Som nevnt i kapittel 5.2.5 er samme tendens dokumentert i andre studier fra Nordmøre og omegn, men fortsatt i mindre styrke enn ved mitt utvalg. Ut fra dette virker det til at Sunndalsøra i større grad har likhetstrekk med Trøndelag enn hva tilfellet er i nabokommunene til Sunndal.

I den kvalitative analysen fremkommer det, både i spørreskjemaene og i intervjuene, at mange trekker frem likhet til trøndersk som kjennetegn på talemålet på Sunndalsøra. Flere hadde også opplevd å bli oppfattet som trøndere. Disse inntrykkene blant informantene kan bidra til å bekrefte at Trondheim er en viktig språklig påvirkningskraft for Sunndalsøra. Det er imidlertid interessant at ingen av informantene i materialet trekker likheter mellom eget talemål og talemålet Kristiansund eller Molde.

6.2.1 Standard og prestisje

Vi har i det foregående sett på ulike språklige tegn som kan vitne om at en nivelleringsprosess gjør seg gjeldende blant ungdom på Sunndalsøra. I dette underkapittelet ønsker jeg videre å se på ulike teoretiske aspekter som kan bidra til å belyse *hvorfor* nivelleringsprosesser skjer, og forsøke å sette disse aspektene i sammenheng med materialet mitt.

Med globaliseringsprosessen har nordmenn fått en langt større geografisk mobilitet, som fører med seg en større grad av språkkontakt mellom ulike språkbrukere. Samtidig har den teknologiske utviklingen gjort «alt» mer tilgjengelig. Som tidligere omtalt, er det

mest vanlige resultatet av nivelleringsprosesser at dialekttrekkene sprer seg fra storbyen og videre til byene og tettstedene i regionen. Men hvilke faktorer ligger til grunn for denne tendensen, bortsett fra at vi er langt mer mobile enn før? I Norge har vi, som kjent, ikke et *offisielt* standardtalemål, men det debatteres likevel blant språkvitere om et slik fenomen gjør seg gjeldende blant nordmenn likevel. Denne diskusjonen kommer jeg ikke til å gå videre med i denne oppgaven, men velger å plassere meg bak Randi Solheim (2010:78) sitt syn på standardtalemålet som *ei opplevd norm*. Dette synet innebærer at talemål som ligger nær opptil skriftspråket bokmål, har en overordnet posisjon fremfor andre norske dialekter. Standardtalemålet dominerer mediebildet og andre offentlige sammenhenger, i tillegg til å være en form «alle» kan forstå. Dette gir standardtalemålet et preg av autoritet, som videre medfører prestisje og gjennomslagskraft (ibid.). Dette betyr imidlertid *ikke* at bokmålsnære dialektvarianter alltid får gjennomslag i språkutviklingen; Røynealand (sitert av Solheim, 2010:79) bruker benevnelsen *regionalt farga* standardtalemål, som viser til et fenomen hvor «språkstandard» blir tilpasset den aktuelle regionen. Men hvorfor er det viktig for oss mennesker å holde oss til ei språknorm? Dagfinn Føllesdal (1993: 10) skriver at «ønsket om å holde seg til en norm skyldes at man innser at dette vil bidra til å *realisere noe man mener er verdifullt*, f.eks. et godt samfunn, lykkelige medmennesker, eller i språkets tilfelle, god kommunikasjon eller vakker uttrykksmåte», og at disse faktorene er med å skape språknormer som mennesker kan, bevisst eller ubevisst, føle et behov for å følge. Bakgrunnen for dette «behovet» for å følge språknormer, finner vi blant annet i *akkomodasjonsteorien* av Howard Giles (f.eks. Giles, 1978:384). Her hevder han at språkbrukere i møte med andre foretar seg en språklig *tilpasning* eller *akkomodasjon* for å signalisere en bestemt identitet eller et verdisett. Vi bruker altså språklige strategier for å markere vår sosiale posisjon.

I materialet mitt oppga ingen av informantene, verken i spørreskjemaundersøkelsen eller intervjuene, at de var flau over å være sunndalinger. Derfor var det også få som oppga at de justerte talemålet sitt i møte med andre mennesker på bakgrunn av at de syntes det var skamfullt å snakke sunndalsdialekt, eller fordi de ønsket å signalisere en bestemt sosial posisjon. Derimot trakk mange fram et ønske om å bli forstått, eller å ivareta *god kommunikasjon* som bakgrunn for at de i sosiale sammenhenger kunne gjøre språklige justeringer (jf. Føllesdal, 1993: 10 og Solheim, 2010: 78). Stian sa blant annet: */E e sunndalspatriot, så e e icçe frau åver bygda mi på nå flaks måte. Men får å liksåm bri fårftått da av andre fårk, så må man kanje lægg om litt da, å vær mæir fåfikti me ora man tar i bruk da/*. Sofie uttrykte også stolthet over dialekta si: */E e vældi sånn at e like icçe at fårk lægg om. Når dæm frøtte te prassa, får æksæmpel te Trånhæim, så prutseli snakke dæm trønder. E e sånn jikkeli vil stå på at e ska snakk sunndařin ræstn av live liksåm/*.

Informantene oppgir altså ikke et ønske om å fremstille seg selv som noe annet enn det de er eller at de er flau over talemålet sitt, men det er samtidig interessant at omtrent *ingen* av informantene beskrev talemålet på Sunndalsøra som *fint* eller *vakkert* o.l. Mange av informantene beskriver heller det motsatte: Stian sier: */De e jo inen så har sakt at dialækta våres e nå sæli fin da/*, og Sofie sier at talemålet er */icçe så vældi sånn fint. De e icçe sånn feminint, føle e/*. Stine sier at hun har inntrykk av at folk på Nordmøre synes hun snakker «fint», */mens dæm fra Ofjo å sånn syns væl ikke de/*. Beate, som bor på bygda i Sunndal, beskriver imidlertid dialekta på Sunndalsøra på en litt annen måte. Hun synes talemålet på sentrum er */litt finar på en måte (...)* *Dæm* (sentrumsungdommen, red.amn.) *lægg om te at de bli litt finar å mæire 'oslosk'.*

Beate er også omtrent den eneste av informantene som oppgir at hun er helt bevisst på at hun utfører språklige justeringer i *dagliglivet*, og ikke bare i møte med mennesker med annen dialekt. Som omtalt i kapittel 5.3.3, opererer hun på den ene siden med et «hjemmespråk» i stil med det tradisjonelle sunndalsmålet, og på den andre siden et «skolespråk», som sammenfaller med øramålet. Hun forteller at om hun snakker «for bredt», opplever hun at klassekameratene hermer etter henne eller kommenterer ting som at: */fy sørn, du snakka rart/*. I tillegg opplever hun også at folk synes hun har et fint talemål. Hun forteller at denne språklige justeringen kommer naturlig for henne, og skjer kun hvis hun møter noen som snakker mer standardnært enn henne, og dette opplever hun at ungdommen på Sunndalsøra gjør. Denne «hermingen» etter bygdedialektene er også noe et par av informantene fra sentrum trekker fram at de selv gjør. Stine sier blant annet: */E trur de har brøtt litt sånn at vi syns de e litt arti å snakk litt sånn brett av å te, får di dæm som jæm fra Jøra å sånn, dæm snakke litt bræiar, å da bynne vi å jør de litt på tull liksåm/*. Stian gjør også dette: */Så vis e får eksæmpel e me dæm i bænnen som e fra Fjorn (Ålvundfjord, red.amn.), da, så kan e jo på en måte ta i bruk sånn typiske or som dæm tar i bruk i dialækta si, da. Så brø på en måte såm en litn vits, da, en sie ora fæil liksåm så de bli sånn rønning gæg (morsom bemerkning, red.anm.), da, på en måte/*. Disse aspektene som Beate, Stine og Stian kommer med her, kan bidra til å belyse de tidligere omtalte teoriene om at enkelte talemål medfører mer prestisje enn andre talemål. I dette tilfellet ser vi altså at øramålet fungerer som ei opplevd norm for Beate, og at hvis hun ikke følger denne normen opplever hun negative bemerkninger fra de andre. I slike sammenhenger kan akkomodasjon fungere som en strategi for å ikke skille seg ut på en negativ måte, eller komme på utsiden av fellesskapet.

Ut fra disse bemerkelsene fra blant annet Beate, Stine og Stian virker det som at øramålet har en prestisjeposisjon i Sunndal. Dette kan også underbygges av besvarelsene fra spørreskjemaundersøkelsen. Som omtalt i kapittel 5.1.4, så vi at 65% av bygdeungdommene oppga at de i ulike sosiale sammenhenger kunne justere talemålet sitt, mens derimot 39% av sentrumsungdommen oppga samme svar. Når vi i tillegg tar i betraktning at mer standardnære talemål, som ofte et sentrums mål er, har en opphøyet posisjon blant språkbrukerne, og det i tillegg er kjent at bygdeområdene ofte har et mer «ruralt, lokalt» talemål enn sentrumsområder, er det naturlig at slike tendenser også rammer Sunndal.

7. Avslutning

Skjekkeland (2005:37) ser lokal tilhørighet som en grunnleggende identitetsskapende faktor. Han mener *stedet* representerer en «syntese av nåtida og fortida» og «skaper symbolske referanserammer for fleire generasjonar». I denne sammenheng hevder han at det lokale talemålet er en viktig «bærer av den historiske kontinuiteten – og av den lokale identiteten». Hvor vi kommer fra, er altså viktig for hvem vi er og hvordan vi oppfatter oss selv som individer. Våre tanker om stedet vi kommer fra, kan således påvirke hvordan vi ønsker å fremstille oss selv for andre. Dersom vi er stolt av stedet vårt, er det dermed naturlig at man ønsker å markere denne bakgrunnen til andre, og motsatt. Måten vi snakker på, er i denne sammenheng en enkel måte å markere denne bakgrunnen på. Sekundærinformanten, Berit, forteller at hun gjerne markerer at hun er sunndaling. Hun forteller at når hun møter mennesker med annen dialekt */da bli de jærne mæir at e snakke litt bræiar egentli (...), får å marker me litt kanje/*. Sofie uttrykker hvor viktig talemålet hennes er for henne: */E e sunndaṛiṅ å e vil liksåm vis kor e çæm fra, å e vil håmm på dialækta mi, da, for at de e iççe nå vits å snakk nå andre dialækta liksåm. Føle de bṛi rart. De e de (dialekta, red.amn.) som... de e jo en del av me liksåm/*. Selv om ungdommen i Sunndal til tider nivellerer dialekta si, behøver det ikke bety at de synes det er skamfullt å være sunndaling, eller at en språkending er i umiddelbar nærhet. Tvert imot sitter jeg igjen med inntrykket av at ungdom på Sunndalsøra er *stolt* over talemålet sitt, men at de av og til modifierer språktrekk av ulike grunner. Avslutningsvis føles det derfor naturlig å trekke frem Stians beskrivelse: */dialækta våres kaṅṅ beskrives såm trøndejk, bare sivilisert da/*.

Litteraturliste

- Akselberg, G. (2012). *Talevariasjon i Noreg*. I: B. Mæhlum, G. Akselberg, U. Røyneland & H. Sandøy (red.): *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik*. (2.utg.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Innvik, P.E. & Kamsvåg, J.L (1993): *Verket. Sunndal Verks historie gjennom 40 år*. Sunndal: Hydro Aluminium.
- Fivelstad, I. (2012): *Det e nå bærre gøittj at dæm tykkje det e litt toile. Ein sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Rindal* (Masteroppgave). Trondheim: Norges teknisk naturvitenskapelige universitet.
- Føllesdal, D. (1993): *Språknormering og standardspråk – noen filosofiske refleksjoner*. I: *Standardspråk og dialekt. Seminarer i Oslo 1991 og 1992*. Bergens Riksmålförening & Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur.
- Giles, H. (1978): *Linguistic Differentiation in Ethnic Groups*. I: Tajfel, H: *Differentiation between Social Groups – studies in the social psychology of intergroup relations*. London: Academic Press.
- Hårstad, S. (2004): *Ikke så typisk trøndersk: en sosiolingvistisk studie av ungdoms talemål i Oppdal* (Hovedoppgave). Trondheim: Norges teknisk naturvitenskapelige universitet.
- Hårstad, S., Lohndal, T. & Mæhlum, B. (2017): *Innganger til språkvitenskap. Teori, metode og faghistorie*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Jenstad, T.E. (1983): *Eit nytt sentrumsmål veks fram. Drag frå talemålet til ungdom på Sunndalsøra*. Skrifter NO.5 – Nordisk institutt, Universitetet i Trondheim. Trondheim: Tapir Forlag.
- Mæhlum, B. (1992): *Dialektal sosialisering: en studie av barn og ungdoms språklige strategier i Longyearbyen på Svalbard*. Oslo: Novus Forlag.
- Mæhlum, B., & Røyneland, U. (2012): *Det norske dialektlandskapet: innføring i studiet av dialekter*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Sandøy, H. (2012): *Kontakt og spreining*. I: Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. Sandøy, H.: *Språkmøte. Innføring i sosiolingvistik* (2.utg.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Settemsdal, A.H. (1999): *Endringar i talemålet på Aure sentrum. Generasjonsskilnader og regionaliseringstendensar i eit bygdemål på Nordmøre* (Masteroppgave). Trondheim: Norges teknisk naturvitenskapelige universitet.
- Skjekkeland, M. (2005): *Dialektar i Noreg. Tradisjon og fornying*. Kristiansand: Høyskoleforlaget. Norwegian Academic Press.
- Solheim, R. (2010): *Sosial smeltedigel – språklege legeringar. Om talemålsutviklinga i industrisamfunnet Høyanger*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

- Stomsvik, A. (2018). *Dæm alljer gamlaste dæm preka værtfallj bræiar ennj ka e jær. En sosiolingvistisk studie av talemålet til ungdom i Tingvoll* (Masteroppgave). Trondheim: Norges teknisk naturvitenskapelige universitet.
- Thagaard, T. (2013): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thorsnæs, G. (2018a, sist oppdatert 20.08.2018): *Sunndal*. Hentet 02.05.2019 fra <https://snl.no/Sunndal>.
- Thorsnæs, G (2018b, sist oppdatert 26.02.2018): *Sunndalsøra*. Hentet 02.05.2019 fra <https://snl.no/Sunndals%C3%B8ra>

Vedlegg 1: Oversikt over belegg fra dybdeintervjuene

1. Stians belegg

Pronomen

Personlige pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>e</i> (71) <i>hæŋŋ</i> (15) <i>ho</i> (9) <i>vi</i> (19)	
Antall belegg: 114	Antall belegg: 0
Totalt antall belegg: 114	

Tradisjonelle varianter: 100%
Modifiserte varianter: 0%

Eiendomspronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>mi</i> (1) <i>min</i> (2) <i>sin</i> (4)	<i>mitt</i> (2) <i>mine</i> (1) <i>våres</i> (3) <i>våre</i> (1)
Antall belegg: 7	Antall belegg: 7
Totalt antall belegg: 14	

Tradisjonelle varianter: 50%
Modifiserte varianter: 50%

Demonstrative pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>na</i> (1)	<i>deŋŋ</i> (6) <i>dæm</i> (5)
Antall belegg: 1	Antall belegg: 11
Totalt antall belegg: 12	

Tradisjonelle varianter: 8%
Modifiserte varianter: 92%

Nektingsadverb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>iççe</i> (24)	
Antall belegg: 24	Antall belegg: 0
Totalt antall belegg: 24	

Tradisjonelle varianter: 100%

Modifiserte varianter: 0%

Jamvekt og apokope ved infinitivsformer

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>fokuser</i> (1) <i>æņasjer</i> (2) <i>værra</i> (7) <i>varra</i> (1) <i>spælla</i> (1) <i>jobb</i> (3) <i>prøv</i> (1) <i>start</i> (1) <i>lægg</i> (2) <i>bruk</i> (2) <i>våks</i> (1)	<i>uttrykke</i> (1) <i>tærjk</i> (1) <i>vær</i> (2)
Antall belegg: 22	Antall belegg: 4
Totalt antall belegg: 26	

Tradisjonelle varianter: 85%

Modifiserte varianter: 15%

Palatalisering av dentaler i trykksterk stilling

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>Sunnmøre</i> (1) <i>iņņ</i> (2) <i>eņtn</i> (1) <i>kajņ</i> (20) <i>hajņ</i> (15) <i>aņdre</i> (2) <i>eņda</i> (1) <i>najņ</i> (3) <i>ruņt</i> (1) <i>deņņ</i> (6) <i>blajņamaj</i> (1) <i>eņņ</i> (4) <i>aņņa</i> (2) <i>blajņ</i> (2) <i>majņ</i> (2) <i>fiņņ</i> (4) <i>byņtn</i> (1) <i>baņņor</i> (2) <i>Kristjansuņ</i> (1) <i>viļļ</i> (3) <i>aļļfaļļ</i> (1) <i>aļt</i> (1)	<i>greņņen</i> (1) <i>vajņe</i> (1) <i>industritæknologi</i> (1) <i>Sunndalsøra</i> (6) <i>hundre</i> (1) <i>finn</i> (1) <i>andre</i> (1) <i>tærjk</i> (1) <i>læņe</i> (1) <i>åveralt</i> (2) <i>hværtfall</i> (13) <i>håļļ</i> (1) <i>kull</i> (2) <i>filte</i> (1) <i>eldre</i> (1) <i>skull</i> (1)

<i>e/dre</i> (1) <i>stålthet</i> (1)	
Antall belegg: 78	Antall belegg: 35
Totalt antall belegg: 113	

Tradisjonelle varianter: 69%
Modifiserte varianter: 31%

Diftongen *ei*

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>mæir</i> (9) <i>væit</i> (10) <i>væin</i> (1) <i>flæire</i> (1) <i>æin</i> (7) <i>græit</i> (2) <i>Trånhæim</i> (1) <i>fæil</i> (1) <i>ræint</i> (2) <i>hæime</i> (1) <i>plæid</i> (1) <i>plæie</i> (1)	<i>en</i> (9) <i>mær</i> (1)
Antall belegg: 37	Antall belegg: 10
Totalt antall belegg: 47	

Tradisjonelle varianter: 79%
Modifiserte varianter: 21%

Presens av svake *a*-verb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>savna</i> (2)	<i>sikte</i> (2) <i>spælle</i> (3) <i>dokke</i> (1) <i>håpe</i> (1) <i>like</i> (1) <i>snakke</i> (12) <i>bruke</i> (3) <i>momle</i> (1) <i>linje</i> (2) <i>prate</i> (2)
Antall belegg: 2	Antall belegg: 28
Totalt antall belegg: 30	

Tradisjonelle varianter: 7%
Modifiserte varianter: 93%

2. Sondres belegg

Pronomen

Personlige pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>e</i> (60) <i>ho</i> (1) <i>vi</i> (7)	<i>hann</i> (6)
Antall belegg: 68	Antall belegg: 6
Totalt antall belegg: 74	

Tradisjonelle varianter: 92%
Modifiserte varianter: 8%

Eiendomspronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>min</i> (3) <i>mi</i> (1) <i>si</i> (1)	<i>mine</i> (2) <i>mitt</i> (2) <i>sitt</i> (1)
Antall belegg: 5	Antall belegg: 5
Totalt antall belegg: 10	

Tradisjonelle varianter: 50%
Modifiserte varianter: 50%

Demonstrative pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
	<i>denn</i> (2) <i>dæm</i> (6) <i>de</i> (2)
Antall belegg: 0	Antall belegg: 10
Totalt antall belegg: 10	

Tradisjonelle varianter: 0%
Modifiserte varianter: 100%

Nektingsadverb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>iççe</i> (2)	<i>ikke</i> (18)
Antall belegg: 2	Antall belegg: 18
Totalt antall belegg: 20	

Tradisjonelle varianter: 10%
Modifiserte varianter: 90%

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>kast</i> (1) <i>værg</i> (1) <i>studer</i> (1) <i>jobb</i> (3) <i>lær</i> (1) <i>snakk</i> (2)	<i>spælle</i> (1) <i>vær</i> (3)
Antall belegg: 9	Antall belegg: 4
Totalt antall belegg: 13	

Tradisjonelle varianter: 69%
Modifiserte varianter: 31%

Palatalisering av dentaler i trykk tung stilling

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>nånn</i> (3) <i>ijn</i> (1) <i>kann</i> (1) <i>hejn</i> (1)	<i>andreåre</i> (1) <i>Sunndan</i> (6) <i>hann</i> (6) <i>lann</i> (1) <i>grunn</i> (1) <i>kann</i> (7) <i>enn</i> (2) <i>denn</i> (5) <i>tænke</i> (6) <i>inntrykk</i> (1) <i>klassn</i> (1) <i>nånn</i> (3) <i>hent</i> (2) <i>blanne</i> (2) <i>Russlann</i> (1) <i>Tysklann</i> (1) <i>lænje</i> (2) <i>flytende</i> (1) <i>alle</i> (3) <i>hell</i> (1) <i>allti</i> (1) <i>allfall</i> (1) <i>balln</i> (1) <i>fotballage</i> (1) <i>basketballag</i> (1)

Antall belegg: 6	Antall belegg: 58
Totalt antall belegg: 64	

Tradisjonelle varianter: 9%
 Modifiserte varianter: 91%

Diftongen *ei*

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>hæilt</i> (2) <i>mæine</i> (1) <i>væit</i> (3) <i>mæir</i> (3) <i>hæile</i> (1) <i>æine</i> (1)	<i>en</i> (16) <i>æn</i> (1)
Antall belegg: 11	Antall belegg: 17
Totalt antall belegg: 28	

Tradisjonelle varianter: 39%
 Modifiserte varianter: 61%

Presens av svake a-verb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
	<i>huske</i> (3) <i>bruke</i> (16) <i>like</i> (3) <i>spælle</i> (3) <i>savne</i> (1) <i>snakke</i> (13)
Antall belegg: 0	Antall belegg: 40
Totalt antall belegg: 40	

Tradisjonelle varianter: 0%
 Modifiserte varianter: 100%

3. Stines belegg

Pronomen

Personlige pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>e</i> (116) <i>ho</i> (10) <i>vi</i> (24)	
Antall belegg: 150	Antall belegg: 0
Totalt antall belegg: 150	

Tradisjonelle varianter: 100%
Modifiserte varianter: 0%

Eiendomspronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
	<i>mine</i> (2)
Antall belegg: 0	Antall belegg: 2
Totalt antall belegg: 2	

Tradisjonelle varianter: 0%
Modifiserte varianter: 100%

Demonstrative pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>sa</i> (1)	<i>dæm</i> (1)
Antall belegg: 1	Antall belegg: 1
Totalt antall belegg: 2	

Tradisjonelle varianter: 50%
Modifiserte varianter: 50%

Nektingsadverb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>iççe</i> (2)	<i>ikke</i> (23) <i>iffje</i> (19)
Antall belegg: 2	Antall belegg: 42
Totalt antall belegg: 44	

Tradisjonelle varianter: 4%
Modifiserte varianter: 96%

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>sætt</i> (1) <i>meM</i> (1) <i>skriv</i> (1) <i>færra</i> (1) <i>prøv</i> (1) <i>snakk</i> (2) <i>møt</i> (1) <i>jørra</i> (1)	<i>vær</i> (2) <i>jør</i> (1)
Antall belegg: 9	Antall belegg: 3
Totalt antall belegg: 12	

Tradisjonelle varianter: 75%
Modifiserte varianter: 25%

Palatalisering av dentaler i trykk tung stilling

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>eldre</i> (1)	<i>Sunndafjóra</i> (2) <i>nånn</i> (7) <i>nånn</i> (4) <i>andre</i> (2) <i>enda</i> (1) <i>kan</i> (2) <i>he</i> (1) <i>anna</i> (3) <i>lan</i> (1) <i>Påfgrunn</i> (1) <i>mindre</i> (1) <i>enn</i> (3) <i>Sunndarinn</i> (4) <i>brannin</i> (1) <i>man</i> (1) <i>tænke</i> (3) <i>gagen</i> (1) <i>anneledes</i> (1) <i>utlanne</i> (1) <i>grunn</i> (2) <i>Hålt</i> (1) <i>Tinnvåll</i> (1) <i>jillt</i> (1) <i>ell</i> (3)

	<i>alle</i> (3) <i>hell</i> (1) <i>allerede</i> (1) <i>allti</i> (2) <i>kulturskore</i> (1) <i>foreldre</i> (2) <i>tull</i> (3) <i>såfall</i> (1) <i>alle</i> (1) <i>Rallarn</i> (1)
Antall belegg: 1	Antall belegg: 64
Totalt antall belegg: 65	

Tradisjonelle varianter: 1%
Modifiserte varianter: 99%

Diftongen *ei*

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>væit</i> (19) <i>hæilt</i> (10) <i>alæine</i> (2) <i>æin</i> (1) <i>mæir</i> (2) <i>Trånhæim</i> (1) <i>flæire</i> (1) <i>sæint</i> (1) <i>hæile</i> (1)	<i>en</i> (11) <i>hele</i> (1) <i>jæm</i> (1) <i>jæmme</i> (1) <i>væt</i> (1)
Antall belegg: 38	Antall belegg: 15
Totalt antall belegg: 53	

Tradisjonelle varianter: 72%
Modifiserte varianter: 28%

Presens av svake a-verb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
	<i>snakke</i> (18) <i>bruke</i> (1) <i>våkne</i> (1) <i>jobbe</i> (2)
Antall belegg: 0	Antall belegg: 22
Totalt antall belegg: 22	

Tradisjonelle varianter: 0%
Modifiserte varianter: 100%

4. Sofies belegg

Pronomen

Personlige pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>e</i> (114) <i>ho</i> (7) <i>vi</i> (11)	
Antall belegg: 132	Antall belegg: 0
Totalt antall belegg: 132	

Tradisjonelle varianter: 100%
Modifiserte varianter: 0%

Eiendomspronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>min</i> (3) <i>mi</i> (6)	<i>mine</i> (1)
Antall belegg: 9	Antall belegg: 1
Totalt antall belegg: 10	

Tradisjonelle varianter: 90%
Modifiserte varianter: 10%

Demonstrative pronomen

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>sa</i> (1) <i>ta</i> (1)	<i>dæm</i> (5)
Antall belegg: 2	Antall belegg: 5
Totalt antall belegg: 7	

Tradisjonelle varianter: 28%
Modifiserte varianter: 72%

Nektingsadverb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>iççe</i> (34)	<i>ikke</i> (5)
Antall belegg: 34	Antall belegg: 5
Totalt antall belegg: 39	

Tradisjonelle varianter: 87%
Modifiserte varianter: 13%

Jamvekt og apokope av infinitivsformer

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>slapp</i> (1) <i>kåm</i> (3) <i>savn</i> (1) <i>præss</i> (1) <i>fæir</i> (2) <i>færra</i> (1) <i>jørra</i> (1)	<i>vær</i> (1) <i>søk</i> (1) <i>tærjk</i> (1)
Antall belegg: 10	Antall belegg: 3
Totalt antall belegg: 13	

Tradisjonelle varianter: 77%
Modifiserte varianter: 23%

Palatalisering av dentaler i trykkung stilling

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>marrn</i> (1) <i>Sunndaŋ</i> (1) <i>bynt</i> (1) <i>håll</i> (1)	<i>samfunnsfag</i> (1) <i>nånn</i> (1) <i>stunŋ</i> (1) <i>hunŋ</i> (1) <i>mindre</i> (1) <i>Sunndaŋ</i> (1) <i>sunndaŋiŋa</i> (1) <i>kaŋ</i> (6) <i>aŋŋa</i> (3) <i>eŋŋ</i> (2) <i>andre</i> (7) <i>henn</i> (1) <i>byŋŋe</i> (3) <i>gruŋŋ</i> (1) <i>utvaŋŋa</i> (1) <i>tærjke</i> (8) <i>tærjk</i> (1) <i>fiŋŋ</i> (1) <i>finn</i> (2) <i>Krisstiansunŋŋ</i> (1) <i>iŋŋ</i> (1) <i>pinneçøtt</i> (1) <i>hållt</i> (1) <i>vill</i> (5) <i>helst</i> (1)

	<i>alle</i> (2) <i>fjelltåppa</i> (1) <i>eldre</i> (2) <i>fullt</i> (1) <i>fjelltura</i> (1) <i>Vikfjelle</i> (1) <i>åveralt</i> (2) <i>hell</i> (1)
Antall belegg: 4	Antall belegg: 64
Totalt antall belegg: 68	

Tradisjonelle varianter: 6%
Modifiserte varianter: 94%

Diftongen *ei*

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>mæir</i> (2) <i>hæilt</i> (2) <i>Trånhæim</i> (2) <i>hæile</i> (2) <i>hæimçær</i> (1) <i>æin</i> (1) <i>træig</i> (1) <i>sæinar</i> (1)	<i>en</i> (11) <i>jæmme</i> (1) <i>mær</i> (1)
Antall belegg: 12	Antall belegg: 13
Totalt antall belegg: 25	

Tradisjonelle varianter: 48%
Modifiserte varianter: 52%

Presens av svake a-verb

Tradisjonell variant	Modifisert variant
<i>lika</i> (1)	<i>bruke</i> (8) <i>like</i> (2) <i>snakke</i> (17) <i>fjøtte</i> (1) <i>frytte</i> (3) <i>årne</i> (1) <i>lage</i> (1) <i>lokte</i> (1)
Antall belegg: 1	Antall belegg: 34
Totalt antall belegg: 35	

Tradisjonelle varianter: 3%
Modifiserte varianter: 97%

Vedlegg 2: Intervjuguide

1. Alder, studieretning/linje, bosted
2. Hvor kommer foreldrene dine fra?
3. Hvem av foreldrene dine snakker du mest likt? Begge, mor eller far?
4. Har du bodd i Sunndal hele livet, eller har du bodd andre steder tidligere? Hvor var i så fall dette, og i hvilken tidsperiode var det?
5. Hvor kommer de fleste av vennene dine fra?
6. Hva liker du å gjøre på fritiden?
7. Hva har du lyst til å gjøre etter videregående? Studering, bosted osv.
8. Ser du for deg å flytte tilbake til Sunndalen og etablere deg her etter endt utdanning? Hvor?
9. Hva synes du er det beste med Sunndalen? Er det noe her du savner?
10. På en skala fra 1-10, der 1 tilsvarer ingen og 10 tilsvarer alle, hvor stor del av klassekameratene/vennene dine snakker samme dialekt som deg?
11. Mener du at det er lokale dialektforskjeller i Sunndalen? Hvor kan man i så fall finne disse lokale forskjellene?
12. Hva mener du kjennetegner talemålet på Sunndalsøra? Kan du komme med eksempler på noen trekk som karakteriserer dette talemålet? Ord, bøyingsformer eller andre særtrekk.
13. Har du opplevd å få negative eller positive kommentarer til dialekten din i kontakt med folk fra andre steder? Hvis du har opplevd det ene eller andre, hva er det de kommenterer?
14. Pleier du å «holde på» sunndalsdialekta når du møter andre som snakker en annen dialekt, eller synes du dette er vanskelig? Dersom du tilpasser dialekta, hvorfor tror du at du gjør dette?
15. Merker du noen ganger at dialekta di varierer i ulike settinger? Er den for eksempel lik når du er hjemme og når du er på skolen? Dersom den varierer, kan du gi noen eksempler på typiske ord og uttrykk dette gjelder?
16. Mener du at det er forskjell på dialekta til eldre, voksne og ungdom på Sunndalsøra? Er det noen ord og uttrykk du bruker, som ikke foreldrene eller besteforeldre dine bruker og omvendt?

Vedlegg 3: Samtykkeskjema

Bakgrunn og formål

Dette forskningsprosjektet blir gjennomført i forbindelse med min mastergradsavhandling ved NTNU, Institutt for språk og litteratur. Jeg ønsker å undersøke talemålet til ungdom på Sunndalsøra, og finne svar på spørsmål som: Hva kjennetegner talemålet på Sunndalsøra? Hva tenker ungdom fra Sunndal om talemålet sitt? Hvordan har talemålet til unge utviklet seg siden 1980-tallet? På bakgrunn av dette ønsker jeg å komme i kontakt med elever ved Sunndal videregående skole.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien vil bestå av aktiv deltakelse gjennom en spørreundersøkelse. Enkelte vil også få spørsmål om å stille i et dybdeintervju. Spørreskjemaet vil ta ca. 15-30 minutter å besvare, mens dybdeintervjuet vil ta ca. 20-30 minutter. Spørsmålene vil omhandle deg, dine fritidsinteresser og dine tanker om talemålet på Sunndalsøra. Resultatene fra spørreskjemasundersøkelsen vil registreres på papir, mens dybdeintervjuene blir tatt opp på lydbånd.

Dersom du som leser dette skal samtykke for ditt barn (gjelder hvis barnet ditt er under 18 år), kan du på forespørsel få se spørreskjema/intervjuguide før du samtykker.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Det er kun meg og min veileder ved Institutt for språk og litteratur som vil ha tilgang til dine/ditt barns personopplysninger. I gjennomføringsfasen av prosjektet vil disse personopplysningene bli lagret utilgjengelig for andre. Deltakerne vil anonymiseres i publikasjonen. Navn, alder, adresse (og andre direkte personopplysninger) blir ikke publisert. Indirekte personopplysninger kan derimot forekomme. Dette er for eksempel bostedskommune/-område, fritidsinteresser, studieretning o.l.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i mai 2019. Da vil personopplysningene og lydopptak bli slettet.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Dersom du velger å trekke deg/ditt barn, vil ikke dette ha negative konsekvenser for deg/ditt barn i fremtiden.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Underskrift:

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta:

(Signert av **prosjektdeltaker**, dato)

Jeg har mottatt informasjon om studien, og samtykker til at mitt barn kan delta:

(Signert av **forelder/foresatt**, dato)

Du kan også velge å kun delta i spørreskjema (ikke intervju). Kryss av hvilken del av studien du ønsker å delta på. Dersom du kan stille på begge, sett to kryss. (Dersom du er aktuell i et dybdeintervju, har du allerede fått spørsmål om dette fra norsklæreren din ved skolen.)

Jeg samtykker til å besvare spørreskjema	☐
Jeg samtykker til å delta i intervju	☐

Vedlegg 4: Masteroppgavens relevans for lektoryrket

Denne masteroppgaven markerer slutten på lektorutdanningen i nordisk ved NTNU. Nå venter et arbeidsliv innen skoleverket, og det er flere ting jeg kommer til å ta med meg fra prosessen med å skrive denne oppgaven.

For det første har jeg fått økt kunnskap om skriveprosesser, og å gjennomføre et stort skriveprosjekt. Skrivning står sentralt i norskfaget både i grunnskolen og videregående, og mange elever synes skrivning er vanskelig og demotiverende. Det er derfor viktig at jeg har kunnskap om hvordan jeg kan bidra til å gjøre elevenes erfaring med skrivning til noe positivt. I arbeidet med denne oppgaven har jeg lært mye om feltarbeid, tekstproduksjon, strukturering og revidering, samt ulike teknikker for å komme over demotivasjon og skrivesperre. Dette anser jeg som nyttige redskap for å veilede elever i skriveprosesser.

For det andre har jeg deltatt i responsgrupper, hvor jeg både har mottatt og gitt tilbakemeldinger på tekst. Dette har gitt meg nyttig erfaring med å gi respons til andre, samt følt på hvordan det er å få tilbakemeldinger på eget arbeid. Her har jeg erfart viktigheten av tydelige og konstruktive tilbakemeldinger. Samtidig har jeg erfart viktigheten av ros der det ikke er nødvendig med forbedringer.

For det tredje har denne oppgaven gitt meg økt innsikt i betydningen av vår egen identitet. Hvordan vi og andre oppfatter oss som individer, har betydning for hvordan vi har det med oss selv. I mitt tilfelle har jeg sett på sammenhengen mellom språk og identitet, som er en faktor som vil være aktuell i mitt fremtidig yrke som lektor. Jeg kommer til å møte elever, som enten av språkmessige eller andre årsaker, vil føle seg på utsiden av fellesskapet. Derfor er det viktig at jeg har kunnskap om hvorfor slike følelser oppstår, og hva jeg kan gjøre for å bedre situasjonen.